

UNIVERSITY OF BIRMINGHAM

Birminghami Egyetem
Research at Birmingham

Geopolitika és az "új" államkapitalizmus

Alami, Ilias; Dixon, Adam D; Gonzalez Vicente, Ruben; Babic, Milan; Lee, Seung-Ook; Medby, Ingrid A; de Graaf, Nana

DOI:

[10.1080/14650045.2021.1924943](https://doi.org/10.1080/14650045.2021.1924943)

Engedély:

Creative Commons: Névjegyzék - Nem kereskedelmi - NemDerivs (CC BY-NC-NC-ND)

Dokumentum verzió

A kiadó PDF-je, más néven a nyilvántartás verziója

A publikált változat idézése (Harvard):

Alami, I, Dixon, AD, Gonzalez Vicente, R, Babic, M, Lee, S-O, Medby, IA & de Graaf, N 2021, "Geopolitics and the 'new' state capitalism", *Geopolitics*. <https://doi.org/10.1080/14650045.2021.1924943>.

[Link a birminghami kutatási portálon található kiadványhoz](#)

Általános jogok

Amennyiben a fentiekben nem szerepel engedély, a dokumentumban foglalt minden jog (beleértve a szerzői és erkölcsi jogokat is) a szerzők és/vagy a szerzői jogtulajdonosok tulajdonában marad. A szerzői jogok tulajdonosának kifejezett engedélye szükséges az anyagnak a törvény által megengedett célokon kívüli bármilyen felhasználásához.

- A felhasználók szabadon terjeszthetik a kiadvány azonosítására használt URL-címet.
- A felhasználók a kiadvány egy példányát letölthetik és/vagy kinyomtathatják a Birminghami Egyetem kutatási portáljáról magántanulmány vagy nem kereskedelmi célú kutatás céljából.
- A felhasználó a dokumentumból származó kivonatokat a szerzői jogról, formatervezési mintákról és szabadalmakról szóló 1988. évi törvény (?) szerinti "tisztességes kereskedelem" fogalmával összhangban használhatja fel.
- A felhasználók nem terjeszthetik tovább az anyagot, és nem használhatják azt kereskedelmi célokra.

Ahol a fentiekben licenc szerepel, kérjük, vegye figyelembe, hogy a licenc feltételei vonatkoznak a dokumentum

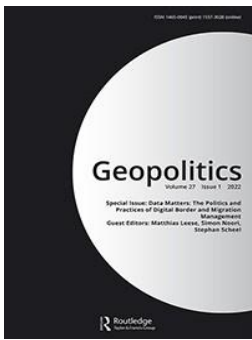
használatára. Idézéskor kérjük, hivatkozzon a közzétett változatra.

Leszerelési politika

Bár a Birminghami Egyetem gondosan és körültekintően jár el az elemek rendelkezésre bocsátása során, ritkán előfordul, hogy egy elemet tévedésből töltöttek fel, vagy kereskedelmi vagy egyéb szempontból érzékenynek ítélték meg.

Ha úgy véli, hogy ez a dokumentum esetében így van, kérjük, lépjen kapcsolatba a UBIRA@lists.bham.ac.uk címen, és adja meg a részleteket, mi pedig azonnal eltávolítjuk a hozzáférést a műhöz, és kivizsgáljuk az esetet.

Geopolitika és az "új" államkapitalizmus

Ilias Alami, Adam D Dixon, Ruben Gonzalez-Vicente, Milan Babic, Seung-Ook Lee, Ingrid A. Medby & Nana de Graaff

A cikk idézése: D Dixon, Ruben Gonzalez-Vicente, Milan Babic, Seung-Ook Lee, Ingrid A. Medby & Nana de Graaff (2021): Geopolitika és az "új" államkapitalizmus, Geopolitika, DOI: [10.1080/14650045.2021.1924943](https://doi.org/10.1080/14650045.2021.1924943)

A cikkre való hivatkozás: <https://doi.org/10.1080/14650045.2021.1924943>

© 2021 A szerző(k). A Taylor & Francis Group, LLC licencével jelent meg.

Online közzététel: 29 Jul 2021.

Küldje be cikkét ebbe a folyóiratba

Cikk nézetek: 3877

Kapcsolódó cikkek

megtekintése CrossMark

adatok megtekintése

Cikkek idézése: Cikkek idézése: 2

Geopolitika és az "új" államkapitalizmus

Ilias Alami ^a, Adam D Dixon ^a, Ruben Gonzalez-Vicente ^b, Milan Babica, Seung-Ook Leec, Ingrid A. Medbyd és Nana de Graaffe

^a Maastrichti Egyetem; ^bLeideni Egyetem; ^cKorea Advanced Institute of Science and Technology; ^dOxford Brookes Egyetem; ^eVrije Universiteit Amsterdam

ABSZTRAKT

Lehet, hogy egy új "államkapitalista" normális állapot kialakulásának vagyunk tanúi, egy olyan fogalom, amelyet ez a fórum geopolitikai dimenzióban problematizálni javasol. Az Ilias Alami és Adam D. Dixon által szerkesztett (beleértve az állami államkapitalizmus tagadó értelmező formáira mint az ökológiai tevékenység vezető eszközei egyre nagyobb számban való elterjedése korunk egyik meghatározó jellemzője. Az államhatalom, vagy az államközpontú hatalom, az állam és a korporatív hatalom konfigurációját vizsgálva, a geopolitikai feszültségek közötti kapcsolatot vizsgálja. Ez a folyamat a geopolitikai és a vállalati (geopolitikai) politikai bankok, a vállalati vállalkozások, a geopolitikai bankok és más, államhatalomra vonatkozó szervezetek a 2000-es évek óta a globális gazdasági államkapitalizmus geopolitikájának megfogalmazása. A fórum különböző elméleti megközelítésekre – többek között a kritikai elszaporodtak a világgazdaságban a materializmusra, a földrajzi politikai gazdaságtanra és a hatalmi struktúrákutatásra – támaszkodó felszólalásokat fog össze annak érdekében, hogy a kortárs államkapitalizmus középpontjában álló többszörös terjedésüket vizsgálja meg. A hozzászólások célja, hogy destabilizálják azokat a feltételezéseket és magától értetődő elképzeléseket, amelyek eddig nagyrészt kértbe foglalták a világot, beleértve az olyan problematikus kettőségeket, mint a liberális/illiberális állam/diac kereskedelmi/geopolitikai jogok, valamint az államközi hatalom maximalizáló magatartás realista narratíváit. A globális kapitalizmus (geo)politikai újrászerveződésének tanulmányozása megköveteli, hogy túllépjünk a "gazember" államkapitalizmus elítélésén, valamint a rivalis politikai-gazdasági modellek közötti összecsapás narratíváin, és bontsuk az államkapitalizmus kategóriáját.

KARCSOLAT Ilias Alami (ilias.alami@maastrichtuniversity.nl), Politikészet- és Társadalomtudományi Kar, Maastrichti Egyetem, Grote Gracht 90-92, 6211 SZ, Maastricht, Hollandia.

© 2021 A szerzők. A Taylor & Francis Group LLC licenccel jelent meg. Ez egy Open Access cikk, amelyet a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) feltételei szerint terjesztünk, amely engedélyezi a nem kereskedelmi célú újrafelhasználást, terjesztést és sokszorosítást bármilyen médiumban, feltéve, hogy az eredeti művet megfelelően idézzük, és azt semmilyen módon nem módosítjuk, vagy nem használjuk fel magánügyleti célra.

a fejlődő gazdaságokban a poszt-fejlődés és az erőforrás-nacionalizmus modelljeitől a fejlett kapitalista gazdaságokban az ipar- és merkantilista politikák új módozataiig (Alami és Dixon 2020a; Bremmer 2010; Kurlantzick 2016; Nölke 2014). Az állami beavatkozás ezen új globális tájképei fokozatosan alakultak ki az ezredfordulón, és a 2008 utáni globális pénzügyi válság környezetében konszolidálódtak. Az újdonságot nemcsak pusztán méretük jelenti (a világ 2000 legnagyobb cégében az állami vállalatok aránya az elmúlt két évtizedben megduplázódott, és elérte a 20%-ot), hanem az államilag ellenőrzött tőke egyre növekvő jelenléte és integrációja a termelés, a finanszírozás, az infrastruktúra és a vállalati tulajdon globális hálózataiban (Babic, Garcia-Bernardo és Heemskerk 2020; IMF 2020). Lehet, hogy egy "új" *államkapitalista* normális helyzet kialakulásának vagyunk tanúi, amely fogalmat ez a fórum geopolitikai dimenzióiban problematizálni kívánja.

Az államhatalomnak ez a megerősödése, tekintettel annak szélességére és kiterjedésére, megváltoztatja az állami és vállalati hatalom konfigurációit a világgazdaságban, miközben geopolitikai feszültségek sokaságát generálja. Egyes kommentátorok szerint ezek az államkapitalista átalakulások mélyen benne vannak az új "geo-gazdasági" világrendbe való átmenetben, amelyet a "gazdaságpolitika securitizációja" és a gazdasági nacionalizmus megújulása jellemez a kereskedelmi, ipari, technológiai és beruházási politika területén (Roberts, Choer Moraes és Ferguson 2019). Az Egyesült Államok és Kína közötti nyílt konfrontáció nagyban kirajzolódik, a COVID-19 válság pedig lehetőséget nyújt a további "fegyverré tételére" az egymástól függő amerikai-kínai gazdasági kapcsolatokban (Farrell és Newman 2019).

Mi azonban amellett érvelünk, hogy a folyamatban lévő államkapitalista átalakulások geopolitikai következményei túlmutatnak ezen az "új hidegháborún". Ez utóbbi fontossága és a hegemon és a fő vetélytársa közötti, a kapitalizmusok közötti verseny teljes konfrontációvá eszkalálódásának nagyon is valós veszélye ellenére ez a prizma szükségszerűen korlátozó. A kortárs államkapitalizmusnak ugyanis olyan geopolitikai következményei lehetnek, amelyek nem illeszkednek az államközi hatalommaximalizáló magatartás realista narratívájába. Másképp fogalmazva, a Kína és az USA közötti kapcsolat alapvető fontosságú (amint azt a fórum számos hozzászólója elismeri), de a *globális kapitalizmus (geo)politikai átrendeződésének* kontextusában kell vizsgálni, különösen a 2000-es évek óta. Konkrétan a globális tőkefelhalmozás kialakuló földrajzi mintázatára utalunk, amelyet a világgazdaság súlypontjának szekuláris eltolódása jellemez az Atlanti-óceán északi részéről a Csendes-óceán peremére. Az ezt az elmozdulást kísérő viharos geoökonómiai és geopolitikai átrendeződések számos kiemelkedő fejleménybe illeszkednek, *többek között* az államhatalom változó szerepébe a tőke bolygószintű áramlásainak területi szerveződésében, a politikai hatalom kapitalista piacokon belüli és azokon keresztül történő felépítésének és kifejezésének változásaiba, a politikai és gazdasági uralomnak az állami és üzleti elitek transznacionális hálózatain keresztül történő megszervezésébe, a destabilizációba és a politikai és gazdasági hatalomnak az állami és üzleti elitek transznacionális hálózatain keresztül történő megszervezésébe.

a globális észak-dél tengely, valamint az állami beavatkozás legitím hatókörével kapcsolatos kérdések.

Sürgető feladat olyan fogalmi eszközök kidolgozása, amelyekkel a kortárs államkapitalizmus geopolitikai következményei elemezhetővé és kritizálhatóvá válnak. Ugyanakkor két okból is nehéz feladat, amelyek magának az államkapitalizmus kategóriának a használatához kapcsolódnak. **Először is, félretéve a kategória elemzési értékének kérdését (amelyet a fórum során végig megvitatunk), minket az érdekel, hogy a kategóriát milyen módon mozgósítják egyre inkább a közpolitikai diskurzusban a gyakran a nyugati vállalati és politikai döntéshozói körökhöz közel álló kommentátorok.** Az államkapitalizmus felemelkedését hajlamosak a világpolitika új "globális drámájaként" ábrázolni: azt mondják, hogy az államkapitalizmus egy gyorsan megjelenő alternatív gazdasági modell, amely monolitikus fenyegetést jelent a nyugati hatalmakra és a nyugati dominanciájú liberális világrendre, egyfajta nagy stratégiai szembenállásban, amely korunk meghatározó kérdését jelenti (lásd Bremmer 2010). Ez a diszkurzív keret rendkívül korlátozottan képes megragadni a jelenlegi állami átalakulások mértékét. Emellett megkérdőjelezhető eurocentrikus földrajzi képzeteket is reprodukál: egy aljas, tekintélyelvű államkapitalizmus, amely nagyrészt keleti termék, és amely a szabadpiaci kapitalizmus erényesebb, liberális-demokratikus formáját fenyegeti, amely állítólag Nyugaton uralkodik.

Mindazonáltal hasznos politikai szerepet játszik. A "szélhámos" államkapitalizmus diszkurzív megítélése lehetővé teszi a nyugati üzleti és állami szereplők számára, hogy igazolják a keményebb politikai álláspontját olyan területeken, mint a külpolitika, a kereskedelem, a technológia és a beruházások szabályozása, valamint a nemzetközi fejlesztés (Alami és Dixon 2020b). Ez az egyenes üzenet valamilyen formában jelen van az üzleti sajtóban megjelenő op-edekek, agytrösztök jelentései, nemzeti ipari stratégiák, monopóliumbizottsági nyilatkozatok, külpolitikai dokumentumok stb. jelenlegi burjánzásában. Egyszerre teszi lehetővé a nem nyugati szereplők legitimitásának megkérdőjelezését, miközben legitimálja a fejlett kapitalista államok megújított állami fellépését. Az "új" államkapitalizmus geopolitikájának vizsgálata megköveteli, hogy eltávolodjunk a globális konfrontáció riogató és szorongást keltő narratíváitól, feltárjuk a mögöttes hatalmi viszonyokat, és problematizáljuk az államkapitalizmus retorikai fegyverrel tételét mint a geopolitikai diskurzus egyik formáját. Szükséges továbbá megkérdőjelezni a nyugati gazdasági és politikai elitek által jelenleg kialakított közös értelmet, hogy mi számít (és mi nem) államkapitalistának, valamint azokat a politikai motivációkat és normatív nézeteket az államról/piacokról, amelyek e hatalommal terhelt episztémikus aktus alapját képezik.

A második ok a kategória tudományos használatához kapcsolódik. Míg az államkapitalizmus rendkívül élénk tudományos kutatási terület,¹ véleményünk szerint a geopolitikai reflexiókat eddig egy sor problematikus bináris fogalom, például a liberális/illiberális, az állam/piac, a demokratikus/autoritárius és a kereskedelmi/geopolitikai logika akadályozta.

Bár ezeknek a kettősségeknek lehet némi elemzési értékük, a probléma itt az, hogy merev alkalmazásuk a kortárs államkapitalizmus geopolitikájáról szóló vita meglehetősen szűk keretek közé szorításához vezetett.

Nézzünk néhány példát, kezdve a (geo)politikai/kereskedelmi kettősséggel. A tudományos kutatások nagy része hajlamos ez utóbbit egyértelmű kettősségnek tekinteni, amely a következő kérdésben ragadja meg a vitát: az "új" államkapitalizmus kialakulását a kereskedelmi vagy a (geo)politikai logika vezérli? Ez kizárja annak a lehetőségét, hogy az államkapitalista átalakulások ezen imperatívuszok ellentétes irányú összeolvadásának az eredményei lehetnek (lásd Hameiri, Jones és Heathershaw 2019). Egy másik példa a nemzeti/nemzetközi kettősség, ahol az "új" államkapitalizmust a kapitalizmus nemzeti és viszonylag koherens modelljeként képzelik el, amelyet aztán globálisan exportálnak (állami vagyonalapok vagy nemzetközivé tett állami vállalatok formájában), és a világpolitika egységes szereplőjeként. Mindkét feltevés lebecsüli az államkapitalizmus többszintű jellegét (erre a kérdésre alább még visszatérünk), valamint az állami szervek és a tőke közötti konfliktus és együttműködés számos formáját, amelyek az államkapitalista transznacionalizálódási folyamatokban szerepet játszanak.

Ez a fórum ezeket a nehézségeket a különböző elméleti megközelítésekre - többek között a kritikai politikai földrajzra, a történelmi materializmusra, a földrajzi politikai gazdaságtanra és a hatalmi struktúra kutatására - támaszkodó inter-ventiók összehozásával kezeli. A hat hozzászólás destabilizálja a fent említett feltételezéseket, bináris felfogásokat és magától értetődő elképzeléseket, azzal a céllal, hogy új meglátásokat hozzon létre és konstruktív diszciplínák közötti párbeszédet ösztönözzön. Összességében az államkapitalizmus kortárs felemelkedésének középpontjában álló többszörös térbeliséget vizsgálják, hogy a következő átfogó témával foglalkozzanak: **hogyan tenné lehetővé egy földrajzi perspektíva, hogy az államkapitalizmus geopolitikáját új és termékeny módon fogjuk fel.**

Babic rámutat, hogy a transznacionális államkapitalista beruházások térbeli kapcsolatokat teremtenek távoli nemzetállamok között, ami intenzív geogazdasági versenyt eredményezhet. Fontos, hogy ezek a földrajzi mintázatok **nem egyértelműen észak-déli vonalak mentén oszlanak meg.** Ez megnehezíti az államkapitalizmus megértését a fejlődő és feltörekvő gazdaságokban, amelyet eddig többnyire a "felzárkózásra" irányuló fejlődési kísérletként értelmeztek. Lee kifejezetten megkérdőjelezi ezt az érvelést. Szerinte a kelet-ázsiai poszt-fejlődés utáni államok számos államkapitalista gyakorlata és stratégiája kevésbé a felzárkózásról szól, mint inkább a "negyedik ipari forradalomhoz" kapcsolódó stratégiai ágazatokban való tényleges vezető és domináns szerepvállalásról. A terület rugalmas és kísérleti termelésének olyan technológiáit vizsgálva, mint a "zónázási" technológiák, Lee az államkapitalizmus eredendően térbeli jellegére is rávilágít. A kizárólag nemzeti és globális szintekre való összpontosítás nem alkalmas e gyakorlatok megragadására. Ez egybecseng Medby beavatkozásával, amely felhívja a figyelmet a "kisebb" léptékekre, amelyeket eddig elhanyagoltak az államkapitalizmus tanulmányozásában (a személyes, egyéni és megtestesült), valamint Alami és Dixonnal, akik egy új kutatási menetrendet fogalmazznak meg "egyenlőtlen és kombinált államkapitalizmus" néven. E kutatási menetrend célja, hogy megragadja az államkapitalizmus különböző formáinak

dialektikus és kumulatív kibontakozását.

a kapitalizmus térben, időben és különböző léptékekben, túl a módszertani nacionalista elképzeléseken.

A térbeli kapcsolatokra való összpontosítás lehetővé teszi az államkapitalizmus kategóriájának szétszedését és problematizálását is. Medby azt javasolja, hogy az államkapitalizmust az emberek és a nevében megvalósított performanszok összességéként tekintsük. Ez lehetővé teszi, hogy eltávolodjunk az államkapitalizmus egységes, korlátozott szereplőként való felfogásától, miközben teret nyit az állami személyzet, a köztisztviselők és más, az államkapitalizmust "végrehajtó" emberek meggyőződésének, megtestesült tapasztalatainak és közös értelmezéseinek figyelembevételére. De Graaffnak az elithálózatokra való összpontosítása lehetővé teszi, hogy megkérdőjelezzük a köz/magán kettősséget, amely az államkapitalizmussal foglalkozó kutatások nagy részét meghatározza. Megmutatja, hogy gyakran nehéz meghatározni, mi számít magán-, köz- és állami tőkének. Hozzájárulása rávilágít a kínai állami-üzleti elit növekvő transznacionalizálódására és beágyazódására a szélesebb vállalati és politikai hálózatokba, ami az általa "kínai-nyugati vállalati elithálózatoknak" nevezett "kínai-nyugati elithálózatok" kialakulásához vezetett. Ezek a hálózatok teret adhatnak a kínai elit és a nyugati üzleti közösségek közötti növekvő együttműködésnek, ha nem is konvergenciának. Gonzalez-Vicente azt is állítja, hogy nem a rivális kapitalizmusok összecsapásának vagyunk tanúi, hanem inkább egyfajta tőkén belüli osztályharcnak: a fejlődő gazdaságokban a feltörekvő tőkésosztályok hatalma egyre inkább új intézményi komplexumokban formalizálódik, ami kihívást jelent a transznacionális tőke jobban megalapozott frakciói számára. Az eliten belüli feszültségek ellenére is rámutat arra, hogy egy nagy transznacionális elitkonszenzus kialakulásának lehetősége is fennáll, talán a tőkés hatalom globális átrendeződése révén. Babic egy empirikusan orientált megközelítést javasol a transznacionális állami tőkés befektetések szétbontására, amelyeket gyakran monolitikus, geopolitikai motivációjú gyakorlatként ábrázolnak. Azt állítja, hogy ezeknek a beruházásoknak csak kis része követi valójában az egyértelmű geopolitikai logikát. A túlnyomó többségnek sokkal változatosabb céljai és hatásai vannak, a célzott ágazatok, iparágak és földrajzi területek verseny- és piaci erőviszonyaitól függően.

Összefoglalva, a fórum azt javasolja, hogy elméletileg, módszertanilag és politikailag gondolkodjunk el azon, hogy mit jelent a kortárs államkapitalizmus geopolitikájának megfogalmazása a liberális/liberális, állam/piac, demokratikus/hatósági és kereskedelmi/geopolitikai kettősségeken túl. Reményeink szerint ez a közös erőfeszítés egy szerény, bár jelentős lépés lesz ebbe az irányba.

A piac látható keze: feltörekvő gazdaságok, államkapitalizmus és a tőkés politikai hatalom globális átrendeződése

Ruben Gonzalez-Vicente

Leideni Egyetem, r.gonzalez.vicente@hum.leidenuniv.nl

A liberális tudósok és az üzleti média egyre nagyobb aggodalommal figyeli az

államkapitalizmus felemelkedését és azt a veszélyt, amit az a globális liberális rendszerre jelent.

rendelés. Az államkapitalizmusnak különböző formái vannak. Ezek közül néhány liberális szempontból ártalmatlannak tűnik. Közülük az állami vagyont a részvénytőzsiadokkra irányító állami vagyonalapok nem jelentenek fenyegetést, "ha egy kormány átláthatóan és a szokásos kereskedelmi elvek szerint működteti az alapot (. . .), ahogyan Norvégia teszi" (Wolf 2007). Az államkapitalizmus (a liberálisok számára) ijesztőbb formát ölt, amikor az állami vállalatok, állami bankok és állami vagyonalapok a nyereségen túli motívumokat követnek, és nem hajlandók harmonikusan igazodni a "szabadpiaci" elvekhez. Egyesek szerint ez utóbbi gyakrabban fordul elő a feltörekvő gazdaságokban, ahol "a politikai tényezők még mindig legalább annyira meghatározzák a piacok teljesítményét, mint a gazdasági alaptényezők" (Bremmer 2010, 37). Így szakadás keletkezett a liberális teoretikusok között, akik elvetik az államkapitalizmust, mint a globális jólét megteremtését fenyegető veszélyt, és a neolibertális politikai közgazdászok között, akik az államkapitalizmust a lejáratott washingtoni konszenzusra adott megfelelő válaszként üdvözlöik.

Ezekkel a felvetésekkel ellentétben ez a rövid írás azt sugallja, hogy az állami kapitalizmus korántsem csak a feltörekvő gazdaságokra korlátozódo jelenség. Ha az államot és a kapitalizmust társadalmi viszonyokként értékeljük (Jessop 2002), és ha a kapitalizmus depolitizálásának szentelt liberális ontológiákon túllátunk, akkor azt fogjuk megállapítani, hogy az államkapitalizmus (azaz az állami intézmények közvetlen részvétele a profittermelő vállalkozásokban) sokkal elterjedtebb, mint azt gyakran elismerik. A piac politikai keze csak azért tűnik láthatóbbnak a fejlődő világban, mert megkérdőjelezi a korábban kialakult hierarchiákat, és új, erős kapitalista szereplőket vezet be a világpiaci versenybe. Más szóval, a fejlődő világ államkapitalizmusa fontos módokon konvergál az "északi" államkapitalizmus kialakuló és uralkodó formáihoz, ugyanakkor sikeresen hozza létre a versenyképesség és a felhalmozás új pólusait, amelyek a kapitalizmus politikai hatalmának és kultúrájának globális átrendeződését idézhetik elő.

Az államkapitalizmus megfelelő értékelésének abból a felismerésből kell kiindulnia, hogy minden kapitalizmus államosított. Az állami beavatkozás nem korlátozódo a merkantilista protekcionizmusra, hanem sokkal inkább a piacosításra irányuló erőfeszítések, vagy az osztályprotekcionizmusként értelmezhető törekvések jellemzik. Például a kapitalizmus felemelkedése Angliában szükségessé tette az "eredeti kisajátítás" folyamatát, amely feloldotta a földbirtoklás közösségi formáit, mezőgazdasági magántulajdont hozott létre, "elválasztotta a termelőt a termelőeszközöktől", és ipari munkaerőt hozott létre a földnélküli parasztok tömegéből (Marx 1976, 875). Bár a kisajátítás (gyakran erőszakos) "egyéni kisajátítási aktusok" formájában indult, az eredeti kisajátítást a 18. században a parlament törvényei rögzítették - ami a kapitalizmus alapjainak megteremtésében játszott aktív állami szerepet mutatja (Lazonick 1974, 14). Ahelyett, hogy csak a kapitalizmus eredendő bűnét jelentené, a "kisajátítással történő felhalmozást" az államok még mindig világszerte érvényesítik a természet kiaknázására vonatkozó jogok

megadásával , a visszatérő privatizációkkal vagy a szellemi tulajdonjogok ragadozó igényeivel (Harvey [2005](#)).

Az államokat elvileg úgy kell tekinteni, hogy kiterjedt és néha ellentmondásos funkciókkal rendelkeznek, és nem csupán a tőkésosztály érdekeinek visszhangkamrájaként működnek. A világgpiac fokozatos megszilárdulása azonban egyre inkább kapitalista államokat főzött ki, amelyek elkötelezettek a "lehetővé tevő környezetek" megalkotása iránt, amelyek a tőke mobilis áramlását csábítják (Carroll, Gonzalez- Vicente és Jarvis 2019). Két logika van játékban. A piaci logika a termelő versenyt szítja a piacgazdaságon belül, meghatározott osztályszerepekkel, míg az állami logika a piaci mechanizmusok mögött működik, olyan társadalmi rendet kánikulázva, amely eleve megteremti a piaci alapú verseny alapjait, miközben gyakran a tőke egyes frakcióinak érdekeit részesíti előnyben. Globális szinten az állam döntő szerepet játszik a tőkefelhalmozás új piacainak keresésében - akár katonai és imperialista módon, akár a nemzetközi üzleti mobilitást elősegítő nemzeti és multilaterális szabályozási és pénzügyi mechanizmusokon keresztül. Neoliberális fénykorunkban az állami logika egyre inkább összekapcsolódott piaci megfelelőjével: rugalmas szabályozás a tőkének, piaci verseny a szegényeknek, és "szocializmus a gazdagoknak", az adófizetők pénzét a tőke támogatására és védelmére fordítva. Ezáltal az államkapitalizmus a piacok negációja helyett talán az utolsó "logikus" lépést jelenti a kapitalizmusban uralkodó két politikai-gazdasági logika összekapcsolásában.

Miután a kapitalizmus és az államrendszer közötti elválaszthatatlan kapcsolat többé-kevésbé világossá vált, két fontos kérdés marad a kortárs államkapitalizmussal kapcsolatban: a kortárs kapitalizmus liberális epicentrumában lévő országok teljesen elhagyták-e az államkapitalizmust? Ha nem, akkor miben különbözik - és egyesek számára ijesztő - az olyan feltörekvő gazdaságok által képviselt államkapitalizmus, mint Kína?

Az első kérdésre a válasz egy minősített nem. A nyugat-európai privatizáció hatalmas hullámai az 1970-es évek vége óta csökkentették a nemzeti államok közvetlen ellenőrzése alatt álló piaci szereplők számát. Ez a folyamat azonban nem az állam visszahúzódását, hanem az állam kereskedelmi szerepének újbóli méretezését és újralibrálását jelentette. A tőkés politikai hatalom gyakran (de nem mindig, mint azt a nemzeti vagyonalapok vagy a fejlesztési bankok példája mutatja) állami alapú multilaterális intézményekre, például az OECD-re, a Világbankra, az IMF-re vagy a WTO-ra terjedt ki. Ezek az intézmények kiemelkedő szerepet játszanak a verseny erősítésében, hogy "biztosítsák a tőke hegemoniáját a munkaerő felett", és könnyörtelenül dolgoznak azon, hogy az utóbbit "bevonják" a formális munkaerőpiacokba, hogy az egyre inkább a tőke igényeihez igazodjon (Cammack 2019, 804). Döntő fontosságú, hogy ezen intézmények némelyikének kereskedelmi megbízatása is van, hogy a közpénzeket a piaci törekvések felé irányítsa. A Világbank Nemzetközi Pénzügyi Társasága például "kereskedelmi szempontból (. . .) befektetőként, tanácsadóként és kockázatcsökkentőként (. . .) vesz részt (..)" különböző "fejlesztési" projekteken szerte a világon (Carroll 2015, 156). Az üzleti projektekre való befektetés és a vállalkozások szociális kockázatok elleni biztosítása mellett a multilaterális fejlesztési erőfeszítések és

a

a külföldi segélyek is egyre inkább a kereskedelmi finanszírozásra koncentrálódnak (amelyet egyesek "fejlesztési finanszírozásnak" neveznek) (Mawdsley et al. 2018). Ez egy másfajta állami kapitalizmus, amely a nemzeti demokratikus mérlegelés alól kibújó szférákban működik (Slobodian 2018), de mégiscsak állami kapitalizmus.

A második kérdésre adott válaszom, amely Kína esetére összpontosít, az, hogy a feltörekvő gazdaságok államkapitalizmusával kapcsolatos liberális aggodalmak fő forrása az, ahogyan az új intézményi komplexumokban formalizálja a gazdasági hatalmat. Ezek az intézményi komplexumok bizonyos mértékig nem engedhetők a transznacionális tőkéscsoportok ellenőrzésének, és a neoliberális ortodoxia által képviselt globalista ideológiában sem teljesen "olvashatóak". Ebből a szempontból, amikor a feltörekvő gazdaságok részt vesznek a fent említett multilaterális intézményekben, akkor úgy tekintik őket, mint akik felelős, a piacot támogató szerepet töltenek be. Amikor hasonló funkciójú, de a hazai tőkerészesedések rendelkezésére álló intézményi komplexumokat alakítanak ki, akkor "politikai"-nak tekintik őket. Más szóval, a kínai állam nem akkor válik láthatóbbá, amikor nem piaci funkcióit (pl. a jóléti szolgáltatások bizonyos formáit) aktívabban látja el, hanem amikor a hagyományos piaci szereplők hegemoniáját fenyegeti. Itt jegyezhetjük meg, hogy a kínai tőke nemzetközivé válásában jelenlévő állami beavatkozások köre meglehetősen korlátozott a piaci alapú funkcióra. Míg a múltban és napjainkban az amerikai intervencionizmus az eszközök széles skáláját használta (pl. katonai invázió, neokolonializmus és feltételrendszer), a kínai állam ehelyett a tőke támogatására és védelmére összpontosít, és csak félénk kísérleteket tesz új multilaterális szabályok kidolgozására.

Ha a kínai államkapitalizmus egyedi jellemzőiként általában kiemelt jellemzőire összpontosítunk, akkor rájövünk, hogy ezek inkább formai különbségek, mint valami mélyrehatóbb dolog. Vegyük például az állami vállalatok dominanciáját, amely talán a kínai államkapitalizmus legjellegzetesebb jellemzője. Ezek olyan vállalatok, amelyek ma már profitmotívumot követnek, részben a tőzsdére kerülnek és olyan állami elit irányítja őket, amely a dolgozó osztályokkal szemben vállalati menedzseri osztályként működik (Selwyn 2016). Bár egyes szerzők rávilágítottak a kínai állami vállalatok és a globális magántőke közötti különbségekre, például a rövid távú profitmaximalizálástól független ~~hazai~~ racionális kapcsolatos képességükkel kapcsolatban (Kaplan 2016), aligha kétséges, hogy a munka és a természet árucikké válásához való viszonyukban tőkeként viselkednek. A kínai politikai bankok egy másik figyelemre méltó állami eszköz, amely lehetővé teszi a kínai tőke nemzetközivé válását. Ezen intézmények céljai azonban túlnyomórészt kereskedelmi jellegűek (Gallagher és Irwin 2015), miközben olyan szerepet játszanak, amely hasonló a a Világbank vagy a regionális fejlesztési bankok által a köz- és magánszféra partnerségének előmozdításában játszott szerephez (Gonzalez-Vicente 2019). Valójában még az AIIB is, amely kezdetben sok vitát váltott ki Kína globális pénzügyi szabályokkal szembeni kihívásáról, egyre inkább társfinanszírozási megállapodásokat kötött a következőkkel

más multilaterális intézményekkel, és számos szabványukhoz igazodtak (De Jonge 2017).

Röviden, a kényelmes megállapodásokat, amelyek lehetővé tették a nyugati (de nem csak) elitok számára, hogy az állami funkciókat a nemzeti demokratikus folyamatok befolyásától védett multilaterális intézményekre méretezzék át (Slobodian 2018), most a piaci és politikai hatalom új összefogásai kérdőjelezik meg a fejlődő világban. Ezek az összeszerelések kevésbé hozzáférhetőek a globális tőke számára, és inkább a feltörekvő tőkésosztályok rendelkezésére állnak olyan helyeken, mint Kína. Ennek megfelelően a kapitalizmus politikai kultúráinak geopolitikai átrendeződése következhet be a Dél gazdasági "felemelkedésének" fényében. Bár a gazdasági hatalom intézményesülésének új formái megerősíthetik a feltörekvő tőkés frakciókat, ezek az átalakulások összességében nem rendítették meg a kapitalista társadalmi kapcsolatok kiterjedését, sem a tőke szentségével és a közforrások üzleti érdekek előmozdítására való felhasználásának szükségességével kapcsolatos nagy elitkonszenzust. A feltörekvő gazdaságok, például Kína államkapitalizmusa nem fenyegeti a kapitalizmus teljesen más irányvonalát. Mégis, potenciálisan átrendezheti a kapitalista politikai hatalmat, és új szereplők csatlakozhatnak a kormányrúdhhoz.

A geopolitikán túl? az "új" államkapitalizmus rendszerszemléletű megközelítéseinek értéke

Milan Babic

Maastrichti Egyetem, m.babic@maastrichtuniversity.nl

Az "új" államkapitalizmus felemelkedése az elmúlt két évtizedben szorosan összefonódott a geopolitikai kérdés visszatérésével. Számos (nyugati) állam aggódik amiatt, hogy a határokon átnyúló befektetéseket végző különböző típusú állami tulajdonú eszközök - állami vagy állami tulajdonú alapok, állami vállalatok, nemzeti fejlesztési bankok vagy mások - trójai falovak lehetnek, amelyek csendben nemcsak állami pénzt, hanem külföldi befolyást is csempésznek a fogadó államba (Cohen 2009). Más megfigyelők meglehetősen szkeptikusak az ilyen geopolitikai fenyegetés valódi mértékét illetően (Drezner 2008). A külföldi állami befektetések hazai mozgatórugóival foglalkozó kutatások empirikus tartalommal gazdagították ezt a vitát, mivel a figyelmet a nemzetközi dimenzióról visszaterelték az állami szintre. A kutatók azt a kérdést tették fel, hogy a hazai struktúrák hogyan befolyásolják az állami beruházások növekedését a globális gazdaságban. Ez azonban figyelmen kívül hagyta a nemzetközi dimenziót és a külföldi állami befektetések geopolitikai következményeinek kérdését. Azt állítom, hogy a külföldi állami befektetések globalizált jellege szükségessé teszi a nemzetközi szintre való "visszalépést", ami kulcsfontosságú a külföldi állami befektetések rendszerszintű következményeinek megértéséhez, túl az állami szintű tényezőkre való redukción.

A külföldi állami befektetéseket kísérő geopolitikai kérdés abból ered, hogy az állami tulajdonú befektetési eszközök két szempontot ötvöznek: piaci

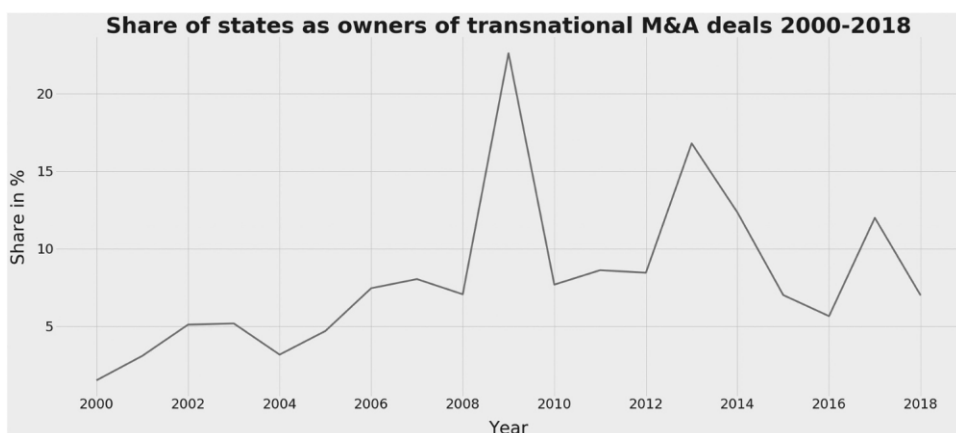
szereplők, amelyek bizonyos jogokat és hatásköröket (pl. vállalati szavazati jogokat) biztosító tulajdoni részesedéssel rendelkeznek, de egyben szuverén tulajdonban is vannak.

államok, és ezért különbözik a legtöbb más piaci szereplőtől. Ha az ilyen tulajdonosi részesedések nem lépik át a határokat, akkor a nemzetközi politika és a geopolitika szempontjából korlátozott a jelentőségük. Ez volt a helyzet a huszadik század nagy részében.

Az elmúlt két évtized ezzel szemben történelmi anomáliát jelent: az államok **transznacionális tulajdonosokká váltak, és a globalizált gazdaság egyik fő erejévé váltak.** Az állam által irányított határokon átnyúló fúziók és felvásárlások az állami tulajdonú tőke erős jelenlétét jelzik a világgazdaságban (az 1. ábrán az állami részesedések éves kiáramlások, amelyekről feltételezzük, hogy hosszú távú határokon átnyúló befektetések). Politikai hatásuk megértése érdekében a politikai gazdaságtani kutatások a oldalon elemezték a globálisan aktív állami vállalatok és állami vagyonalapok beágyazódását a hazai állam és az üzleti élet közötti kapcsolatokba. Waltzra (1959) visszautalva Nölke et al. (2015) ezt a kutatási programot "második kép perspektívájaként" írja le: a hazai struktúrák irányítják az állam kül(gazdaság)politikai preferenciáit, beleértve az állami tulajdonú tőke nemzetközivé tételéről szóló döntést is.² Ennek nemzetközi (geo)politikai hatásait következésképpen **nagyrészt nemzeti tényezők határozzák meg.**

Miközben ez a perspektíva a belföldi kapcsolatokat az államkapitalizmus felemelkedésének néhány (geo-)politikai következményének magyarázó tényezőjeként artikulálta, magyarázó logikája ugyanakkor egyirányú marad. Az államtőke(izmus) megértése a nemzetközi rendszerben azt jelenti, hogy az államkapitalista gazdaságok "belső gazdasági architektúrájából" (ibid., 539) eredő globális következményeit kell megérteni. A második kép perspektívájának fennmaradó vakfoltja tehát az, hogy *maga az államtőke* hogyan viselkedik a nemzetközi szférában, a globális politikai gazdaság korlátozó és lehetővé tevő tényezőin belül és azokkal szemben.

A Waltz-féle terminológiában maradván, az államtőke(izmus) felemelkedésének e rendszerszintű aspektusai "harmadik kép" magyarázatát igénylik. A harmadik kép a következőkre vonatkozik

1. ábra. Az állami tulajdonú cégek részesedése az összes határokon átnyúló fúzió és felvásárlás (M&A) értékéből (USD-ben) évente. Csak a befejezett ügyleteket vettük figyelembe. Forrás: saját

számítás a Bureau van Dijk ORBIS Zephyr adatai alapján (2020. február).

a globális politikai gazdaság strukturális jellemzői, amelyek lehetővé teszik és korlátozzák a nemzetközi politika fejlődését. Globális szereplőként a legtöbb (határokon átnyúló) állami tulajdonú befektetési eszköz közvetlenül e nemzetközi rendszer struktúráin belül és azokkal szemben lép kölcsönhatásba. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a hazai tényezők befolyásolják e szervezetek *képességét* arra, hogy globális tulajdonosokként felemelkedjenek. A tényleges *cselekvésük azonban a* globális struktúrákon belül zajlik, mint például a nagyfokú tőkemobilitás, a kereskedelmi és beruházásvédelmi megállapodások stb. Ez azt is jelenti, hogy ezek a szereplők olyan hatásokat gyakorolnak a nemzetközi politikára, amelyek nem vezethetők le közvetlenül a hazai körülményekből, amelyekből ezek a szereplők származnak. Ez a rendszerszintű jelenségeket állami szintű magyarázatokra redukálná. Az állami beruházások tényleges viselkedésére és a globális politikai gazdaság különböző struktúráiba való beágyazottságára való összpontosítás lehetővé teszi a nemzetközi politikára gyakorolt szélesebb körű visszahatások árnyaltabb értékelését. A második kép perspektívája elsősorban a transznacionalizáció hazai mozgatórugóit magyarázza, míg a harmadik kép, a rendszerszintű perspektíva azt magyarázza, hogy ezek a mozgatórugók hogyan alakulnak át cselekvéssé, és hogy ez a cselekvés hogyan gyakorol hatást a nemzetközi politikára. Ennek a kiegészítő, harmadik képi perspektívának a hozzáadása segít abban, hogy az eredeti geopolitikai kérdésre újra összpontosítsunk és túlmutassunk rajta.

Ennek illusztrálására tekintsük át azokat a kötelekeket, amelyeket az államok mint tulajdonosok a globális politikai gazdaságban teremtenek, amikor határokon átnyúló befektetéseket hajtanak végre. A meglévő tanulmányok ezeket gyakran a beruházó és a beruházó állam közötti államközi kapcsolatoknak tekintik, és azt kérdezik, hogy a fogadó kormányok hogyan érzékelik az ilyen külföldi állami beruházásokat, különösen, ha azok feltörekvő gazdaságokból származnak. Ezeket a kapcsolatokat gyakran geopolitikai eszközként ábrázolják abban az értelemben, hogy a külföldi állami befektetéseket az államhatalom külföldre történő kivetítésére használják. Erre példa a Gazprom szerepe az Északi Áramlat 2 vezetékekben, amelyben állami vállalatokat alkalmaznak geostratégiai célokra (Goldthau 2016). Bár ez a geopolitikai gyanú egyes esetekben helytálló lehet, nem tükrözi a legtöbb külföldi állami beruházást. A Gazpromhoz hasonló esetek sajátos esetek, és azért kapnak figyelmet, mert a meglévő geopolitikai viták részét képezik. A legtöbb külföldi állami beruházás éppen azért kap kevés figyelmet, mert "geopolitikai" jellege nem nyilvánvaló. A vállalatok és befektetési eszközök geopolitikai célokra történő alkalmazása nagyfokú ellenőrzést és célzott befektetési képességet igényel a beruházó állam részéről. A valóságban a határokon átnyúló állami befektetések jellege gyakran töredékes, és csak ritkán része egy nagy geopolitikai stratégiának (Jones és Zou 2017).

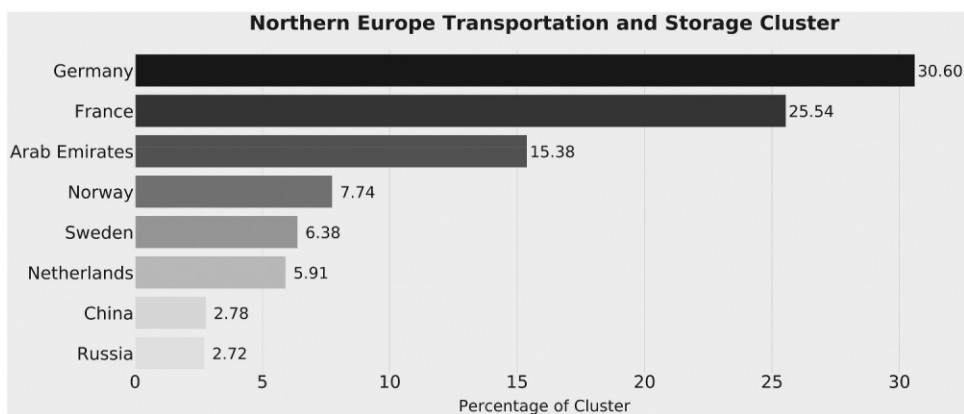
Ha a hagyományos geopolitika gyengén releváns, hogyan gondolkodhatunk a külföldi állami befektetésekről rendszerszintű perspektívából? Egy alternatív megoldás az, ha megértjük, milyen *mintákat* hoznak létre az államok, amikor határokon átnyúló befektetéseket hajtanak végre. Az állami beruházási

motivációk vizsgálatán túl a globális beruházási minták elemzése olyan fontos dinamikákat tár fel, amelyek közvetlenül e beruházásokból erednek. A globalizált állami beruházási minták általában összetettebbek, mint azt a hagyományos geopolitikai értelmezés sugallja. Az állami beruházások gyakran nem más államokat, hanem inkább cégeket, iparágakat és régiókat céloznak meg. Gondoljunk csak a kuvaitiak erős jelenlétére

a londoni ingatlanpiacon működő állami befektetési alapok, vagy a német csúcstechnológiai gyártók kínai állami vállalatok általi közelmúltbeli felvásárlásáról. Mindkettő konkrét ipari/regionális célpontokra irányul, és önmagában nem az adott országok ellen irányuló geopolitikai lépések. A külföldi állami befektetések többsége a gazdasági racionalitásnak ezt a mintáját követi. A megszerzett, magasan jegyzett eszközök vagy technológiai know-how fontos eszközei lehetnek az államhatalom kiterjesztésének, de nem feltétlenül kizárólag az államhatalom külföldi joghatóságokba való kivetítésének hagyományos geopolitikai logikája vezérli őket.

Gyakorlatilag ezek a minták a befektetési kapcsolatok klaszterezésével tanulmányozhatók. Példaként azonosíthatunk egy észak-európai szállítási és raktározási klasztert, amelyben különböző államok mint tulajdonosok fektetnek be (2. ábra).

A szállítási és raktározási vállalatok a globalizált világgazdaságban fontos csomópontjai az áruk és egyéb kereskedelmi áramlások ellenőrzésének és irányításának. A 2. ábra szemlélteti, hogy a német-francia verseny a (főként brit) vasúti piacért, valamint a dubaji állami részvénytársaságnak az Egyesült Királyság fontos kikötőinek és termináljainak ellenőrzésére tett ajánlata hogyan teremt potenciális versenydinamikát ebben a klaszterben. E dinamikák egy része már látható a liberalizált brit vasúti piacot uraló külföldi állami tulajdonlással kapcsolatos közelmúltbeli vitákban. Rendszerszintű szempontból ezek a dinamikák fontos empirikus referenciapontokat jelentenek, amelyek segíthetnek a külföldi állami befektetések lehetséges geopolitikai következményeinek jobb megértésében. Ebben a példában ezek a következmények inkább hasonlítanak a piaci részesedésekért és a világgazdaság fontos logisztikai csomópontjai feletti ellenőrzésért folytatott geo-gazdasági versenyre, mint az állami befektetések hagyományos geopolitikai foglalkoztatására. Az említett államok, mint befektetők egyike sem hozott létre beruházási kötődést ehhez a specifikus

2. ábra. Észak-európai szállítási és tárolási klaszter. A befektetett államok a bal oldalon találhatóak. A százalékos arány a 20 legnagyobb szuverén befektető által ebbe a klaszterbe eszközölt összes külföldi állami beruházásra vonatkozik. A beruházási adatok a Bureau van Dijk ORBIS adatbázisán alapulnak (2017. december). A befektetések nagyságának kiszámításához lásd Babic, Garcia-

Bernardo és Heemskerck (2020) (függelék).

klaszter, hogy szűk geopolitikai értelemben vett állami hatalmat vetítsen ki. Ettől függetlenül az így kialakult beruházási minták jól szemléltetik, hogy a különböző államok független döntései, amelyekkel a tulajdonosok a határokon átnyúló beruházásokból származó gazdasági előnyöket akarják kihasználni, hogyan hozhatják össze őket, hogy hasonló földrajzi és ipari célpontokért versengjenek. A lehetséges hatások a verseny fokozódása vagy a beruházási kapcsolatok instrumentalizálása lehetnek a jövőbeli konfliktusokban. Az esetközpontú kutatás a rendszerszintű perspektíva által azonosított klasztereken belüli belső dinamikák és befektetési stratégiák alapos elemzésével vizsgálhatja ezeket a potenciális geopolitikai konfliktusokat és érdekeket.

A kortárs államkapitalizmus geopolitikai gazdaságtana felé

Ilias Alami és Adam D. Dixon

Maastrichti Egyetem, ilias.alami@maastrichtuniversity.nl; a.dixon@maastrichtuniversity.nl

Az államkapitalizmusról és annak geopolitikai következményeiről szóló gazdag szakirodalom értékes elemzéseket készített a folyamatban lévő állami átalakulásokról. A mai államkapitalizmus alapelveire és tulajdonságaira vonatkozó ígéretesebb meglátások közül néhány azonban kissé fejletlen maradt. Mi azt javasoljuk, hogy induljunk ki néhány, a tulajdonságokra vonatkozó, széles körben elfogadott tételből, amelyeket összefűzünk és ellensúlyozzuk az általunk meglepőnek vélt elhallgatásokat és kihagyásokat. Célunk, hogy a kortárs államkapitalizmus geopolitikai gazdaságtana felé tegyünk gesztusokat. Ez utóbbi alatt az államkapitalizmus (geo)politikai folyamatainak a kapitalista szerkezetátalakítás dinamikájától és az egyenlőtlen földrajzi fejlődéstől elválaszthatatlan megértését értjük. Tekintettel arra, hogy a területi korlátok miatt egy ilyen geopolitikai-gazdasági megértés teljes körű kifejtése csak egy kulcsfontosságú célkitűzésre összpontosítunk: az egyenlőtlen és kombinált fejlődés (UCD) fogalmának az államkapitalizmus tanulmányozásában való előtérbe helyezésében rejlő termékeny lehetőségek (ismeretelméleti és módszertani szempontból) megvilágítására.

Az UCD ellenszert kínál a módszertani nacionalizmus és a területi csapdák más formái ellen, amelyek áthatják az államkapitalizmus tanulmányait. Sőt, lehetővé teszi egy relációs perspektíva kifejlesztését, amely a kortárs államkapitalizmus belső természetét mint sokszínű, világtörténelmi jelenséget ragadja meg. Az államkapitalizmus és geopolitikájának tanulmányozásában ezt az újraorientáltságot "egyenlőtlen és kombinált államkapitalizmusnak" nevezzük. Fontos, hogy ez utóbbit inkább kutatási programnak és módszertani hajlamnak tekintjük, mint egységes elméletnek vagy megközelítésnek. A kortárs államkapitalizmus tulajdonságaira vonatkozóan három egyszerű, de alapvető állítást fogalmazhatunk meg: (1) globális jelenség; (2) figyelemre méltó sokféleség jellemzi; (3) transznacionális áramlásokat, kapcsolatokat és hálózatokat foglal magában. Mindhárom állítás elfogadott a szakirodalomban. Az elsőt, szerintünk Van Apeldoorn, De Graaff

és Overbeek (2012) fogalmazta meg a legerőteljesebben, akik azt állítják, hogy jelenleg tanúi vagyunk a következőknek

a "globális állam-tőke kapcsolat" újrakonfigurálása. A második felvetést az összehasonlító kapitalizmus szakirodalom hosszasan tárgyalta, a harmadikat pedig a nemzetközi politikai gazdaságtan és a földrajztudomány az államok változó szerepéről a termelés, a pénzügyek, az infrastruktúra és a vállalati tulajdon globális hálózataiban (kritikai áttekintést lásd Alami és Dixon 2020a). Mégis, némileg meglepő módon, nagyon kevés kísérlet történt arra, hogy e három tétel *relációs* magyarázatát adják. Ha ezeket valóban a kortárs államkapitalizmus alapvető tulajdonságaiként azonosítják, akkor az utóbbi megértésére irányuló tudományos erőfeszítéseknek arra kellene irányulniuk, hogy feltárják, hogyan kapcsolódnak ezek a tulajdonságok egymáshoz és kölcsönösen alkotják az egészet.

E tulajdonságok relációs elszámolásának hiánya explicit módszertani döntéseknek tudható be. Ennek azonban mélyebb okai is lehetnek, például olyan fogalmi keret hiánya, amely lehetővé tenné e tulajdonságok relációkon alapuló és a teljesség részeként történő kezelését. Például a második tulajdonság komolyan vétele - vagyis annak elismerése, hogy az államkapitalizmusnak gyakran igen differenciált ok-okozati tényezői és hatásai vannak a világgazdaságban, és a politikai-gazdasági és osztályprojektek sokaságával társul (pl. rentier-államok, poszt-fejlődési államok, a *dirigisme étatique* különböző formái) - úgy tűnik, hogy az államkapitalizmus tanulmányozóit arra készítette, hogy elkerüljék az államkapitalizmus globális jellegének rendszerszintű magyarázatát, vagyis az első tulajdonságot.

Ugyanakkor számos bizonyíték utal arra, hogy mindhárom tulajdonságot összekötő generatív folyamatok és kapcsolatok léteznek. Gondoljunk csak arra, hogy a Kínában a gyors ütemű *államilag irányított* iparosítással és urbanizációval járó hatalmas nyersanyagéhség, valamint a fejlett tőkés világban a pénzügyi rendszerek masszív *állami támogatása* által táplált hatalmas tőkeáramlások hogyan biztosították az anyagi alapot az *állami aktivizmus* különböző formáihoz a perifériás gazdaságokban (Alami 2019; Jepson 2019). Gondoljunk még a Kína-USA "társfüggőségre" és a fegyverként való fegyverkezésre irányuló *állami kísérletekre* mindkét oldalon, valamint a befektetési átvilágítási mechanizmusok bevetésére számos európai országban, amely közvetlen válasz a kelet-ázsiai és közel-keleti államilag támogatott befektetési alapok felemelkedésére. Érdekes módon ezek a példák arra is utalnak, hogy a három tulajdonság közötti kölcsönös kapcsolatok az egyenlőtlen földrajzi fejlődés folyamataiba ágyazódnak, és a *geopolitikai feszültségek* egyik fő forrását jelentik.

Természetesen ezek a kapcsolati fejlemények nem maradtak észrevétlenek az államkapitalizmussal foglalkozó tudósok számára sem. A politikai és üzleti szaksajtó számos kommentár tárgyát képezik. Mi azonban azt állítjuk, hogy elméleti és módszertani következményeiket az államkapitalizmus tanulmányozására vonatkozóan nem vonták le teljesen. Az államkapitalizmust a szakirodalom nagy részében továbbra is elsősorban a kapitalizmus nemzeti modelljeként/változataként vagy egy konkrét szervezeti formaként (azaz állami vállalatok és állami vagyonalapok) határozzák meg. Ezek a definíciók hasznosak lehetnek, de kételjük, hogy különösen alkalmasak a korábban

vázolt alapvető tulajdonságok közötti kapcsolatok megragadására, ami ronthatja az államkapitalizmus és a hozzá kapcsolódó geopolitikai átrendeződés elméleteit. Érvelésünk egyszerű: szükségünk van

olyan fogalmi eszközök és módszertani hajlamok, amelyek lehetővé teszik az államkapitalizmus tulajdonságainak relációs megragadását és a kapitalista fejlődés tágabb dinamikájában való elhelyezését.

Térjünk vissza a három tételhez, amellyel kezdtük, hogy újrafogalmazzuk és összekapcsoljuk őket. Először is, azt javasoljuk, hogy az államkapitalizmust ne egyszerűen globális, hanem *világtörténelmi* jelenségnek tekintsük. Ez lehetővé teszi: (1) annak hangsúlyozását, hogy bár globálisan az államkapitalista projektek sokasága létezik, jelenlegi terjedésük *nem véletlenszerű*, hanem a kapitalizmus történelmi fejlődéséhez tartozó determinált folyamatok és viszonyok állnak mögöttük; (2) új lendületet adva a globális gazdaság tereit átfogó rendszerszintű magyarázatoknak, és utakat nyitva a "makrogazdasági földrajz" más, az államkapitalizmus-tanulmányokban eddig elhanyagolt alapvető kérdéseivel való foglalkozásra, mint például az új nemzetközi munkamegosztás kibontakozása és a tőke figyelemre méltó centralizációja és koncentrációja (Alami 2021; Alami, Dixon és Mawdsley 2021; Charnock és Starosta 2016; Peck 2016). Másodsor, azt javasoljuk, hogy az államkapitalizmus nem pusztán heterogén (ideológiai és intézményi kifejezési módozataiban a térben); *sokszínű*, ami azt jelenti, hogy a különbözőség rendszerszerűen előállított és konstitutív az államkapitalizmus mint történelmi teljesség számára. Ez a heterogenitás relációs és dialektikus. Ezért a **harmadik állításunk: ezt a heterogenitást az UCD többszintű folyamatainak folyamatos eredményének tekintjük.** A mag-periféria és a "felzárkózó" fejlődés metaforáin túl (amelyeket az államkapitalizmus tanulmányozásában alkalmaztak), az UCD a kapitalizmus instabil földrajzi átalakulására mutat rá, amely magában foglalja mind az univerzalizációs-egyenlőségi, mind a differenciálódási-töredezettségi tendenciákat, valamint az aszimmetrikus kapcsolatokat, kölcsönös függőségek és egyenlőtlen artikulációk sokaságát a lépték és a terület között (Peck 2019). Az "egyenlőtlen és kombinált államkapitalizmus" három fontos módon irányítja át az államkapitalizmus és geopolitikájának vizsgálatát. Először is, újradefiniálja az összehasonlító munka jellegét, az államkapitalistának kategorizált, szépen körülhatárolt területek intézményi kontúrjainak azonosítására irányuló gyakorlattól (az összehasonlító kapitalizmus szakirodalom szerint) a relációs-összehasonlító munka felé, amely az államkapitalizmus különböző instanciái közötti kapcsolat és együttes fejlődés különbségének nyomon követéséből áll. Másodsor, ez a földrajzi érzékenység elkerüli a konvergencia és divergencia fogalmait (amelyek az államkapitalizmus-tanulmányok és a változó világrendekről szóló viták központi szemszögét képezték), és az államkapitalizmus egyenlőtlen tájainak "policentrikus átstrukturálódását" (Peck 2019) vizsgálja. Harmadsor, ennek az átstrukturálódásnak a feltárása során a "kombináció" (a C az UCD-ben) fogalmát helyezzük előtérbe. Ahogy Peck (2019, 54) éleslátóan érvel, a kombináció "a "multiplikátor" hatások potenciálisan korlátlan forrásaként jelenik meg mind társadalmi-gazdasági, mind magyarázó szempontból". A mi célunk szempontjából ez azt jelenti, hogy az államkapitalizmus különböző modalitásai dinamikus, interreferenciális, kombinatorikus formákban

fejlődnek ki, aminek eredményeként

kumulatív hatások és további államkapitalista módozatok előállítására. Azt állítjuk, hogy ez a kombinációs, "multiplikátor" hatás különösen erős dinamika a kortárs államkapitalizmusban, és az a *tendencia, hogy egy olyan spirálban fejlődik, amelyet a világgazdasági fejlődés alakít és alakít is*. Ezt az elvont megállapítást két példával szemléltethetjük, amelyek ezt a kombinációs, "multiplikátor" hatást mutatják.

A fejlett tőkés államok álláspontja a befelé irányuló állami tőkés befektetésekkel (a nemzeti vagyonalapoktól az állami tulajdonú állami befektetésektől és az államhatalomhoz kötődő magántőkéig) kapcsolatban vitatott. Üdvözölték (és erőfeszítéseket tettek a további vonzásra) a nagyon szükséges tőkeforrást, amely a 2008 utáni válságkörnyezetben segített feltőkésíteni a bajba jutott vállalatokat és bankrendszereket. Néhányan, mint például Franciaország és Olaszország, saját, államilag támogatott befektetési alapot hoztak létre erre a célra (Dixon 2017). A fejlett gazdaságok ugyanakkor aggódtak amiatt, hogy ezek az állami tőkés befektetések (geo)politikai indíttatásúak, és stratégiai jelentőségű cégek, eszközök, infrastruktúrák és technológiák megszerzésére irányulnak. Erre válaszul számos állam - az Egyesült Államokkal az élen - a techno-nacionalizmus agresszív formáihoz folyamodik, amelyek magukban foglalják a technológia és az innováció kulcsfontosságú kérdéseit, de a szellemi tulajdonjogok, a befelé irányuló befektetések átvilágítása és az új merkantilista kereskedelempolitika kérdéseit is, hogy "saját" nemzeti bajnokaiknak biztosítsák a kulcsfontosságú technológiák és know-how kizárólagos ellenőrzését nemzeti területükön belül és a globális értékláncok mentén. Kína viszont átállítja saját technológiai-ipari stratégiáját, növelve a hazai kulcságazatok (például a félvezetőipar) támogatására irányuló terveket, és fellendítve a Kína-központú értékláncokat.

Egy másik példa, ahol a kombinatorikus dinamika kulcsszerepet játszik az államkapitalista átalakulás egyenlőtlen folyamataiban, az úgynevezett "infrastrukturális verseny", ahol az államok versenyeznek az infrastruktúra által vezérelt összekapcsolhatóság fokozásáért és az erőforrás-kitermelés, az értékláncok és a globális piacok területeinek olyan módon történő integrálásáért, hogy az a kapitalista cégek számára előnyös legyen (Schindler és Kánai 2019). Ez az államilag irányított verseny nemcsak Kínát és az Egyesült Államokat (és az általuk indított Belt and Road Initiative-et és a Nemzetközi Fejlesztési Pénzügyi Társaságot) érinti, hanem az EU-tagállamokat, az Egyesült Királyságot, Japánt és Ausztráliát is. Az olyan multilaterális kapitalista szervezetek, mint az IMF és a Világbank is részt vesznek benne, a "Maximising Finance for Development" (A fejlesztésfinanszírozás maximalizálása) kezdeményezésükön keresztül, amelynek célja az államilag támogatott fejlesztésfinanszírozás, vagyis az állami pénzek és állami garanciák felhasználása a fejlődő országokban a magánberuházások "katalizálására", "mozgósítására", "tömegessé tételére" és "kockázatmentesítésére". Egy kulcsfontosságú politikai dokumentumban ez a kezdeményezés kifejezetten válaszként fogalmazódik meg a feltörekvő likviditási forrásokra, mint például a nemzeti vagyonalapok és a feltörekvő gazdaságok egyéb hivatalos finanszírozásai, valamint az infrastruktúra

finanszírozásában világszerte betöltött növekvő szerepükre.³

Amit ebben a két példában látunk, az egyfajta versengő (de nem konvergens) utánzás, ahol az *államkapitalizmus államkapitalizmust* szül, újrakombináló és ellentmondásos, geopolitikai feszültségekkel terhelt utakon keresztül.

"Új" államkapitalizmus Kelet-Ázsiában? Poszt-**fejlődési államok**, a zónázási technológia és a negyedik ipari forradalom

Seung-Ook Lee

Korea Advanced Institute of Science and Technology, geolee@kaist.ac.kr

Dél-Korea, Tajvan és Hongkong relatív sikere a tudomány és technológia területén.

a közelmúltban kirobbant világválság újból felhívta a figyelmet az úgynevezett kelet-ázsiai "fejlődő állam" modelljére. A neoliberalizmus világméretű befolyása alatt, különösen az 1997-98-as ázsiai pénzügyi válságot követően, a kelet-ázsiai állam által vezetett modellt "cimborakapitalizmusnak" tekintették, amelyet a szabadpiaci mechanizmusok segítségével kell helyrehozni és normalizálni (Kim és Im 2001). Az államilag irányított fejlődésnek ez a negatív látásmódja az államkapitalizmus visszatéréséről szóló aggodalmas vitákban is megjelenik. Azonban, ahogy Alami és Dixon (2020b) élesen bírálja, ez a szűk és normatív állítás elvakít bennünket a kortárs kapitalista gazdaságok sokszínűségével szemben; egy hasznos tudományos fogalmat erősen politizált és ideológiai fogalommá redukál, amely az államkapitalizmust a nyugati vezetésű geopolitikai-gazdasági rendre jelentett fenyegetésként naturalizálja. Ráadásul a neoliberalizmus globális hegemoniája alatt is számításon kívül hagyja a különböző államilag irányított fejlesztési modellek működését.

Azáltal, hogy megvilágítom az államok változó szerepét a tőkefelhalmozásban és a területi szerkezetátalakításban Kelet-Ázsiában, a területrendezési gyakorlatok legújabb kiigazításaira összpontosítva az úgynevezett "negyedik ipari forradalom korszakában", továbbfejlesztmem a kapitalista gazdaságokba való állami beavatkozás megértését. Ezt széles körben alkalmazzák *nem a felzárkózás, hanem a digitális gazdaság új korszakának vezetése érdekében*. Ez arról tanúskodik, hogy az "új" államkapitalizmus geopolitikájának megértése magában foglalja annak vizsgálatát, hogy az államok hogyan alakítják át területi berendezkedésüket a különböző területi technológiáknak a fejlesztési szükségletek érdekében történő átvételével.

A kelet-ázsiai politikai gazdaságtan egyik központi vitája az, hogy miként lehet megérteni a fejlődő államok sorsát. Egyesek azt állítják, hogy a fejlődési állammodellnek vége. Pirie (2018) például kijelenti, hogy a dél-koreai fejlesztési állam egyértelműen átváltott neoliberais állammá. Ezzel szemben a tudósok egy másik (többnyire neoweberiánus) csoportja nagyra értékeli az előbbi rugalmasságát, és azt állítják, hogy ezek az államok nem teljesen erodálódtak, hanem valójában fejlődtek (Thurbon 2016). Wade (2018, 522) például azt állítja, hogy "a fejlődési állam - bár alkalmazkodott és fejlődött - messze nem halott". Állítása azonban nem számol el kellőképpen a neoliberális szerkezetátalakítás során bekövetkezett mélyreható társadalmi-gazdasági változásokkal a munka-tőke viszonyok vagy az állam szerepe szempontjából. Ehelyett a fejlődés utáni állam koncepciója "hasznos prizmát nyújthat, amelyen keresztül megvizsgálhatjuk, hogy a neoliberális reform hogyan lépett kölcsönhatásba a a fejlődési állam politikai és gazdasági

örökségei által alakítottak" (Pirie 2018, 141).

A fejlődés utáni állam még mindig megtartja az iparpolitika feletti szabályozási és költségvetési hatalmát, és szelektíven és stratégiailag beavatkozik néhány kulcsfontosságú iparágba, mint például Dél-Korea negyedik ipari forradalommal foglalkozó elnöki bizottsága esetében. Itt a fejlődés utáni állam közelebb áll a *neoliberalizmus* újraszabályozással vagy megújított állami beavatkozással történő bevezetéséhez, mint a *neoliberalizmus* deregulációval vagy az állami szabályozási rendszerek lebontásával történő visszafordításához (Peck és Tickell 2002). Mégsem válik soha tisztán neoliberális állammá (Pirie 2018, 141), mert a fejlesztési örökségek még mindig erősen befolyásolják az állam szerepét, kapacitását és akaratát. Például az egyik kulcsfontosságú projekt, amely a fejlesztési korszakból a fejlődés utáni állam korszakába folytatódott, a különleges gazdasági övezetek (SEZ) politikája.

A kelet-ázsiai államoknak nemcsak a dekolonizáción, hanem a hidegháborús ellentéteken is keresztül kellett menniük, és két kritikus nemzeti projekttel kellett szembenézniük: a nemzetépítéssel és a gazdasági növekedéssel. Míg az előbbi területi kohéziót és egységet igényelt, addig a az utóbbi a tőke globális körforgásába való mélyebb integrációt követelte meg (Park, Lee és Cho 2017). A különleges gazdasági övezetek mint kivételes terek létrehozása e területi ellentmondások feloldását szolgálta. Kínában a Deng Hsziao-ping vezetése alatt létrehozott különleges gazdasági övezetek széles körben ismertek, mint a fokozatos reform és nyitás politikájának egyik kézjegye. A zónapolitika azonban nem Kína saját találmánya volt, hanem más kelet-ázsiai fejlődő államok, például a tajvani Kaohsiung exportfeldolgozó övezet és a dél-koreai Masan szabadkereskedelmi övezet népszerű fejlesztési megközelítése. Később még Észak-Korea is létrehozott egy SEZ-t, 1991-ben a Rajin-Sonbong szabad gazdasági és kereskedelmi övezetet (Lee 2014).

A kelet-ázsiai különleges gazdasági övezetek következő szakaszát különösen a neoliberális globalizáció terjedése segítette elő, amelynek az ázsiai pénzügyi válság adott lendületet. A neoliberális szerkezetátalakítást a fejlődés utáni államok elkerülhetetlen választásként erőltették és támogatták. A dél-koreai kormány például a pénzügyi válságot követően agresszíven támogatta a gazdasági globalizációt, a "nyitás az egyetlen módja a túlélésnek" diskurzusát alkalmazva (Lee 2017, 574). A fejlődő államok intézményi és szabályozási berendezkedései, valamint a neoliberális reformokkal kapcsolatos erős társadalmi-politikai viták azonban megakadályozták az államot abban, hogy teljes körű neoliberális átmenetet hajtson végre. Ehelyett az állam a térben szelektív liberalizáció stratégiáját alkalmazta, amely a szabályozási kereteket csak kiválasztott terek esetében liberalizálta, különféle zónák, például gazdasági vámszabad területek és szabad nemzetközi városok kijelölésével, hogy vonzzák a transznacionális tőkét és a szakképzett munkaerőt (Park 2005). Más szóval, a zónák kijelölése ebben a fordulóban a területi politikának a fejlődés utáni államokban a rögzítettség és a mobilitás közötti feszültségéből eredt.

A fejlődési és a fejlődés utáni államokban működő különleges gazdasági övezetek közös jellemzői: egyrészt az állam által biztosított kedvezményes

elbánás és a szabályozási ellenőrzések enyhítése, másrészt az állam erős fejlesztési imperatívusza, hogy "felzárkózzon a fejlett gazdaságokhoz" (Fine 2013, 14). A kelet-ázsiai poszt-fejlődési államok jelenlegi zónázása, a zónázás 3.0,

megtartja a preferenciális elbánást, de nem a fejlesztési imperatívuszt; a területrendezés mint a fejlődő államok területi öröksége már nem a felzárkózás érdekében valósul meg. Ehelyett ezt a területi technológiát újonnan támogatják és igazolják, hogy egy új gazdasági környezetben, a "negyedik ipari forradalom korszakában" "vezető szerepet" töltsön be.

Ahogy Moon Jae-in dél-koreai elnök egy nemrégiben tartott beszédében kijelentette, "ez az új korszak arany lehetőséget kínál arra, hogy a dél-koreai gazdaságot követő típusból tempót diktálóvá alakítsuk át, ahol a kormány az ellenőrzés és az adminisztráció helyett bátorítást és támogatást nyújt".⁴ Egyszerűen fogalmazva, ahelyett, hogy közvetlenül beavatkoznának és irányítanák a gazdaságot, mint a fejlődő államok, a fejlődés utáni államok szerepüket néhány stratégiai iparág támogatására és megkönnyítésére korlátozzák. Mindazonáltal érzékelhetjük az állam erős fejlesztési ambícióját, hogy az új korszak élére álljon, "a gyors követőből az elsőként haladók közé". Ez szembemegy egy másik nézettel, amely az államilag irányított kapitalizmust egyszerűen az iparosodásban későn jövők felzárkózási stratégiájára redukálja (Nölke 2014; Van Apeldoorn, De Graaff és Overbeek 2012).

E cél megvalósításának egyik kulcsa abban rejlik, hogy az állam hogyan használja ki szabályozási kapacitását. Ennek érdekében a kelet-ázsiai államok ismét rugalmas területi megállapodásokat fogadnak el. Az új digitális gazdaságban a 3.0 övezetek kijelölése kísérletezőbb és deregulatívabb formát mutat. Sőt, a digitális gazdaságot megcélzó kortárs övezetek azt feltételezik, hogy a dereguláció döntő fontosságú az új iparág első számú uralmának megszerzéséhez: "Olyan környezetet kell teremtenünk, amelyben az új technológiákat először itt, Koreában lehet kifejleszteni és hasznosítani. . . . a dereguláció a túlélés kérdése a negyedik ipari forradalom korában".⁵

Ebben a tekintetben a zónázás 3.0 igazolja Ong (2006, 113) állítását, miszerint "a zónázási technológiák tűnnek a legjobb technikai mechanizmusnak a gazdasági és politikai kísérletezés ellenőrzött tereinek létrehozására". A negyedik ipari forradalom rugalmasabbá teszi a kelet-ázsiai államok területi és szabályozási rendszereit, különféle zónákat hozva létre, mint például a "különleges szabályozásmentes zónák" (Dél-Korea), a "mesterséges intelligencia innovatív fejlesztési kísérleti zónák" (Kína), a "mesterséges intelligencia üzleti park" (Tajvan), valamint a meglévő zónák, például a "nemzeti stratégiai különleges zónák" (Japán) korszerűsítése. Miközben az állam szabályozó szerepe egyre kritikusabbá válik a technológiai fejlesztések - például a nagy adatmennyiség és a dolgok internete - által teremtett új társadalmi-gazdasági környezetben, a kelet-ázsiai államok e területi gyakorlatai inkább a magántőke profitszerzését segítik elő, mintsem a magántőke ellenőrzését vagy fegyelmzését.

A területrendezési technológia következetesen a fejlődő és a fejlődés utáni államokat szolgálta, és kulcsfontosságú volt a tőkefelhalmozás fenntartásában Kelet-Ázsiában. Továbbá azt is bemutatja, hogy "mélyebb érzékenységre van szükség a gazdasági terület és a szuverenitás újrakonfigurálásához hozzájáruló többszintű kapcsolatok iránt a különböző államkapitalista stratégiák és

gyakorlatok révén" (Alami és Dixon [2020a](#), 89), nem csak ahhoz, hogy megértsük a komplex

a kelet-ázsiai államok átalakulását, hanem az "új" államkapitalizmus leegyszerűsített narratíváit is megkérdőjelezi.

Az állam előadása, a kapitalizmus előadása

Ingrid A. Medby

Oxford Brookes Egyetem, imedby@brookes.ac.uk

Az utóbbi időben egyre nagyobb elemzői érdeklődés mutatkozik a geopolitika és a geo-ökonómia között kialakuló kapcsolat iránt - és tágabb értelemben a kritikus megkérdőjelezése annak, hogy mi tartozik a "geopolitika" fogalma alá (Moisio és Paasi 2013). A figyelem középpontjában többek között az áll, amit egyesek az államkapitalizmus újjáéledésének, illetve az állami hatalom újbóli megerősödésének tekintenek a világ gazdaságban és a társadalmakban. Amint azonban Alami és Dixon (2020a) kiemelte, e viták fogalmi alapjait illetően nincs egyértelműség. Szerintük ahhoz, hogy a tudományágak közötti hasznos viták lefolytatására sor kerülhessen, tisztázni kell, hogy mit értünk "állam" alatt, mi az "új" az államkapitalizmusban, és hogy ez hogyan érvényesül különböző módokon és kontextusokban. Ezek közül az elsőt vizsgálom meg, nevezetesen azt, hogy mit, kit és hogyan tekinthetünk az államra úgy, hogy az állam kapitalizmust hajt végre, hogy elkezdjük ráirányítani a figyelmet nemcsak a főnévre, hanem a melléknévre is: az "állam" mint leíró és módosító jelző, és hogy mi teszi ezt a kapitalizmus más típusúvá.

Mind a politikai földrajzban, mind tágabb értelemben a politikatudományokban az "állam" alapvető elemzési fogalom volt és marad. Az elmúlt két évtizedben azonban a politikai földrajztudósok a makroszerkezeti és intézményi szintekről más és kisebb léptékekre helyezték át a figyelmet. Ez nem utolsósorban a feminista geográfusok döntő jelentőségű meglátásainak köszönhető, akik a "politikai" fogalmának kiszélesítése mellett érveltek (Amoore 2020), valamint a olyan elemzések mellett, amelyek értékelik a helyi, személyes, egyéni és embo- died léptékeket (pl. Jackman et al. 2020). Mindez az állam megközelítésének módjára is kihatással van, illetve kellene lennie. Az állammal, az államtudománnyal, sőt az államkapitalizmussal foglalkozó irodalmak is profitálhatnak az e közelmúltbeli fejleményekkel való tartós párbeszédből.

Az állam kritikai földrajzi nézőpontból való megközelítésének egyik következménye, hogy az államot kevésbé egy önmagában korlátozott "szereplőként" ismerjük el, hanem inkább emberek, gyakorlatok és az embernél több mint emberiség összessége (lásd Dittmer 2017). Abrams (1988) nyomán az államot ehelyett inkább hatásként fogalmazhatjuk meg: olyasvalamiként, ami csak a nevében végrehajtott számos cselekvés és performansz révén materializálódik. Butlerre (2011) támaszkodva ez lehetőséget ad annak feltárására, hogy a diskurzusok hogyan válnak magától értetődővé.

-elismert, normalizált, és hogyan strukturálják a valóságot és a világrendet. Ha ezt az államkapitalizmusról szóló vitákra alkalmazzuk, azt a kérdést kell feltennünk, hogy milyen előadásokon keresztül, hogyan és kik által

konstituálódik valóságosnak. Más szóval, nem azt, hogy az államkapitalizmus "mi", hanem azt, hogy hogyan "vállik" folyamatosan.

az állam zászlaja alatt zajló konkrét gyakorlatok és performanszok révén.

Annak elismerése, hogy az állam nem önállóan létezik a világban, felveti azoknak a folyamatoknak, gyakorlatoknak és performanszoknak a kérdéseit, amelyekeken keresztül az államot létrehozzák és újraalkotják - többek között a kapitalizmus gyakorlatát. Jones (2012) és Kuus (2013) nyomán ez rávilágít arra, hogy figyelembe kell venni a sok és sokféle szubjektumot, akik ezeket a performanszokat végrehajtják: más szóval, hogy "embereket" vizsgáljunk a geopolitikai elemzésekben (Medby 2018; Woon 2015). A fent említett szakirodalom egyik része sem azt sugallja, hogy elegendő csak az egyénekre figyelni, hanem azt, hogy kölcsönhatásaiknak fontos következményei vannak a politikai világra nézve.

Az államról szóló "népes" beszámoló azt mutatja be, hogy az államot több szereplő hogyan hozza létre. Ez például magában foglalja azt a kérdést, hogy az állami személyzet hogyan képzeli el saját szerepét, és ez hogyan keresztezi a egyéb identitásokat, ismereteket és pozíciókat, amelyekben esetleg élnek. Amint azt Medby (2018) bemutatja, a politikusok és a köztisztviselők szélesebb társadalmi diskurzusokat hoznak magukkal a munkájukhoz. Az északi-sarkvidéki geopolitika területén a saját gyermekkorukból származó történetek, a családi háttérük és az oktatási pályájuk mind azt alakítják, hogy miként artikulálják saját megközelítésüket az állam képviselőjének feladatához. Az egyik ilyen sarkvidéki állam Norvégia, amelyet szintén gyakran úgy bélyegeznek meg, mint amely félelmetes államkincstárával részt vesz az államkapitalizmusban. Az, hogy ez évtizedeken keresztül fennmarad és kormányzati váltásokon keresztül, részben az intézményen belül áthatott diskurzusoknak és formalizált mechanizmusoknak köszönhető (Neumann 2005). Egyszerűen fogalmazva, az ebben alkalmazott személyek cselekedetein és meggyőződésén keresztül teszi ezt. Az állam nemcsak az intézményi dinamikák eredménye, hanem azoké is, amelyek túlmutatnak a hagyományos geopolitikai elemzéseken, beleértve az érzelmeket, a megtestesült tapasztalatokat és kompozíciókat, valamint az interszubjektív affektusokat (McConnell 2018).

Ha ezt az államkapitalizmusról szóló vitákba beemeljük, rávilágítunk arra, hogy nem elegendő elszigetelten vizsgálni az államkapitalizmust, hanem inkább azt kell látnunk, hogy az hogyan fonódik össze a szélesebb körben elterjedt hiedelmekkel és tudásrendszerekkel. Ez a pont illeszkedik a fent említett, a geopolitika és a geo-gazdaságtan közötti változó kapcsolatról szóló szélesebb körű tudományos vitákhoz. hajó. Míg egyes elemzők azzal érvelnek, hogy az utóbbi felváltja az előbbi (Vihma 2018), mások azt mutatták be, hogy mindkettő olyan diskurzus, amely egymást konstituálja és módosítja (lásd pl. Moisio és Paasi 2013). Ez utóbbiak fényében egyértelmű, hogy annak megértéséhez, hogy az államok - vagy az állami szereplők - egyre inkább (vagy legalábbis változó módon) gazdasági, nem pedig nagyon szűken vett politikai módokon is interakcióba lépnek egymással, megfelelő kérdés, hogy az állami szereplők és személyzet hogyan konceptualizálják és hogyan töltik be saját szerepüket.

Visszatérve az északi-sarkvidéki geopolitikához, egy állam szerepe a

régióban nemcsak földrajzi értelemben, az északiság és a közelség artikulációján keresztül, hanem gazdaságilag is kialakulhat, beleértve a képességek, az aktivitás és a régió "gondnokságának" demonstrálására irányuló fokozott beruházásokat. Ez nem azt jelenti, hogy

(csak) a gazdaság államilag irányított, stratégiai célokat szolgáló politizálása, hanem alapvetően az, hogy az állami szereplők úgy képzelik el szerepüket, hogy az a kapitalista termelési és profitszerzési módokon keresztül is érvényesülhet. Míg egyes szerzők ezt a piacot és a kormányzatot látszólag elválasztó neoliberais rendszerre nézve fenyegetésnek tartják, talán gyümölcsözőbb lenne az ilyen elválasztás önkényességét vizsgálni. Valójában lehet, hogy éppen az "állam" redukcionista szemlélete, mint szinguláris és koherens cselekvőképességgel rendelkező szereplő, az, ami fenyegetően másnak és kiismerhetetlennek mutatja az államot a kapitalista logikában. Amint azt e fórum során mindvégig bemutattuk, az állam mindig is szorosan összefonódott a gazdasági racionalitásokkal, mind térben, mind időben; az úgynevezett államkapitalizmus pedig csak egy példa arra, hogy ez a kapcsolat hogyan nyilvánul meg. És valóban, ez több szereplő gyakorlatán és teljesítményén keresztül, többféle kontextusban és többféle eredménnyel történik - függetlenül attól, hogy használják-e az "államkapitalizmus" kifejezést vagy sem.

Végül is, ha annak tisztázása, hogy mit értünk államkapitalizmus alatt, hasznos lehet a diszciplináris vitákban (Alami és Dixon 2020a), akkor egy előzetes lépést kell megtenni: Az elemzések visszavezetése, vagy talán még inkább visszavezetése, hogy az államkapitalizmust folyamatos és folyamatos, bár változó, sokféle és egymással kölcsönhatásban álló szereplő által végzett tevékenységként gondoljuk el; majd pedig azt a kérdést, hogy hogyan, miért és kik által történik ez. Megpróbáltam néhány kiindulópontot kínálni arra vonatkozóan, hogy ez mit jelenthet, de nyilvánvalóan még sok mindent kell mondani és írni az állami személyzet szerepéről, teljesítményéről és értelmezéséről ebben a tekintetben. És ami talán a legfontosabb, hogy bármely diskurzus - például az államkapitalizmusé - performatívként való materializálódásának felismerése lehetővé teszi a változás és a potenciális cselekvőképesség újbóli beillesztését. Ez lehetővé teszi számunkra, hogy ne csak kérdezzük meg, hogy mi az államkapitalizmus, vagy akár hogyan lesz azzá, hanem azt is, hogy hogyan lehetne másképp (Gibson-Graham 2006). Itt jön be ismét a kritikai földrajz szerepe: nem csupán egy látszólagos "új" államkapitalizmus leírására törekszik, hanem arra, hogy szünetet tartson, visszalépjen, és lehetővé tegye egy folyamatosan változó politikai világ árnyaltabb, sokrétűbb és kontextusba helyezett beszámolót.

A kínai államkapitalizmus geopolitikájának kibontása: a kínai állam és a tőke közötti kapcsolat transznacionalizálódása

Nana de Graaff

Vrije Universiteit Amsterdam, n.a.de.graaff@vu.nl

Kínát tekintik az "új" államkapitalizmus egyik legfőbb példájának. A kínai gazdaság növekvő súlya a világgazdaságban és a kínai tőke beáramlása a fejlődő világ nagy területein, de az Egyesült Államokba és Európába is (lásd pl. Meunier 2019), jelentős nyugtalanságot és aggodalmat kelt a tőkés rend

magjának vezető hatalmai részéről (Pieke 2020). Ez megidézte azt, amit úgy is nevezhetünk, hogy "geo-

a kínai-nyugati kapcsolatok "politizálása", vagy egyszerűen a nemzetközi gazdasági kapcsolatok geopolitikai szempontok szerinti felfogása és keretezése. Ezt különösen jól példázza az Egyesült Államok konfrontatív megközelítése Kínával szemben a kereskedelem és a technológia terén. Bár Európa belsőleg megosztott, a Kínával való kapcsolatok és a kínai befektetések "geopolitizálódása" is megfigyelhető, a szigorúbb ellenőrzési mechanizmusok elfogadásától kezdve egészen addig, hogy az Európai Bizottság (EB) Kínát rendszerszintű riválisként, az EB pedig "geopolitikai bizottságként" azonosítja.⁶

A kínai államkapitalizmus transznacionalizációjával foglalkozó szakirodalom eddig túlnyomórészt az úgynevezett *dél-dél* kapcsolatokat vizsgálta, gazdag tanulmányokat produkálva az afrikai (pl. Brautigam 2009), valamint a latin-amerikai és ázsiai régióban megvalósuló kínai befektetésekről (pl. Jepson 2019). Kína elkötelezettsége az iparosodott világgal, az úgynevezett globális északkal vitathatatlanul egy újfajta fejlesztési kapcsolatot jelent, amelyet *dél-északi* kapcsolatnak neveztek el (De Graaff 2020). Bizonyos, hogy az ilyen *Dél-Észak* kapcsolatokra vannak korábbi történelmi példák. Ázsiai példa erre Japán felemelkedése az 1980-as években, amely kezdetben aggodalmat és riadalmat keltett a nyugati hatalmak körében, a "külföldiség felelőssége" néven is ismert jelenséget (Zaheer 1995). Bár az ilyen összehasonlítás fontos felismeréseket eredményez (Fung et al. 2020), vitathatatlanul vannak az ideiglenes kínai-nyugati kapcsolatokra vonatkozó megkülönböztető szempontok. Először is, Kína az első olyan felemelkedő nem nyugati és ázsiai hatalom, amely potenciálisan világgazdasági vezető szerepet tölthet be (vásárlóerőben mérve Kína már most is a világ legnagyobb gazdasága). Másodsor, Kína katonailag független az Egyesült Államoktól; ez szöges ellentétben áll az előző példában említett Japánnal. Végül ott van Kína sajátos politikai gazdasága, mivel a viták nagy része a kínai közvetlen külföldi befektetések állítólagos államkapitalista jellegére összpontosít, amelyet monolitikus, államilag dominált fekete dobozként ábrázolnak, és amely a kínai pártállam nem kívánt állami beavatkozásához és állami támogatásához vezet, ami biztonsági fenyegetéseket (például kémkedés, politikai nyomásgyakorlás) és tisztességtelen versenyt eredményez.

Kiemelem azonban, hogy a kínai államkapitalizmusról mint egységes és monolitikus fenyegetésről alkotott képet bonyolítja az a tény, hogy a transznacionális kínai állami tőke egyre inkább összefonódik a nyugati elithálózatokkal, és részben támogatják is azokat. A vállalati tulajdonlás és ellenőrzés globális hálózataira összpontosító szakirodalomra építve, amelyben az igazgatótanácsok igazgatói elemzési fókuszpontot képeznek (pl. Carroll et al. 2010; Heemskerk and Takes 2016), egy nemrégiben készült tanulmányban felmértem, hogy a transznacionalizálódó kínai vállalati elitek **hogyan viszonyulnak ezekhez a meglévő globális vállalati hálózatokhoz**, amelyeket a nyugati üzleti elitek és érdekek alakítanak és uralnak (De Graaff 2020). A tanulmány megállapította, hogy a nagy kínai TNK-k a **legkülönbözőbb ágazatokban (pl. pénzügyek, italka technológia, energia)** igazgatóik révén kiterjedt és hibrid vállalati hálózatokba ágyazódtak be a

tulajdonosi típusok és a tulajdoni viszonyok tekintetében.

jelentős transznacionális komponens. A hálózathoz kapcsolódó kínai cégeknek csak kis hányada volt állami tulajdonú vállalat. A túlnyomó többség a magánvállalkozások, a tőzsdén jegyzett és a tőzsdén jegyzett állami vállalatok leányvállalatainak vegyes keverékéből állt. Ezen túlmenően a China Inc. igazgatóinak jelentős része kiterjedt és változatos vállalati karriert futott be, és e kapcsolatok közel egyharmada transznacionális volt, amelyek többsége a globális északi magországokhoz kötődött. Az ilyen transznacionális összefonódásra utal az a megállapítás is, hogy a kínai TNC-k igazgatótanácsai jelentős mértékben nemzetközivé váltak, 14%-uk nem kínai igazgatótanácsi tag, akiknek fele nyugati.

Ezeket az eredményeket a kínai TNK-k sokkal nagyobb mintájára és még szélesebb körű igazgatótanácsokra kiterjesztve, és az Európában befektető cégekre összpontosítva, egy későbbi tanulmány egy kialakulóban lévő kínai-európai hálózatot talált, amely 141 egymásra épülő igazgatóból áll, akik egyszerre ültek kínai és európai vállalati igazgatótanácsokban, 60%-ban kínai és 35%-ban nem kínai (sokan közülük nyugatiak) igazgatókkal (De Graaff és Valeeva, [hamarosan megjelenik](#)). A (nyugati) transznacionális vállalati elithálózatokról szóló szakirodalomból (Carroll et al. 2010) tudjuk, hogy az ilyen összefonódások nemcsak stratégiai és allokációs hatalmat biztosítanak az elitnek a vállalatok között - ebben az esetben a kínai és az európai vállalatok között -, hanem a szolidaritás és a bizalom kiépítését is szolgálják, megkönnyítve a közös világkép kialakítását, és integrálva a tulajdonosi alapon ellentmondó érdekeket. Ez a megállapítás azt jelzi, hogy az Európába **terjeszkedő legnagyobb kínai cégeket irányító kínai-európai vállalati eliten belül** ~~az~~ kérdemi alapja az eliten belüli konszenzusépítésnek. Ezek az igazgatói pozíciók továbbá vitathatatlanul hozzáférést biztosítanak a nyugati elitnek a kínai vállalati elit csúcsához, és cserébe potenciális kapukat képeznek a China Inc. számára a nyugati vállalati, politikai és politikai elit hálózatai felé, amelyekbe e külföldi igazgatók közül sokan szintén beágyazódtak (De Graaff 2020).

Miközben korrigáljuk az állami tulajdonú vállalatok dominanciájának mítoszát a kínai transznacionális **tőkében, ugyanilyen fontos hangsúlyozni**, hogy a privát fogalmát a kínai politikai-gazdasági kontextusban kell elhelyezni, ahol a határok a magán-, az állami és az állami tulajdonú tőke között porózusak és összetettek (Ten Brink 2019). Az állami tulajdon hiánya **nem jelenti az állami irányítás vagy ellenőrzés hiányát** (Van Apeldoorn, De Graaff és Overbeek 2012), a nagyobb, kifelé irányuló beruházásokhoz állami jóváhagyás szükséges, és a kínai magánvállalkozások egy bizonyos méret felett mindig rendelkeznek egy párttitkárral és egy pártbizottsággal a vállalat szervezeti struktúrájában. A kínai üzleti elit számára mindez azt jelenti, hogy egyre inkább "két arccal" (De Graaff 2020) **kell zsonglórködniük; egyrészt a külföldi kereskedelmi egységek irányításában nyújtott teljesítményük alapján ítélik meg őket, és így az ehhez kapcsolódó értékekhez** (pl. részvénytulajdonosi értékek, nyereségtermelés, "jó kormányzás", hatékonyság) kell ragaszkodniuk, ugyanakkor a pártvonalhoz és az azzal együtt járó értékekhez (pl. társadalmi stabilitás és foglalkoztatás) való ragaszkodásról is

tanúbizonyosságot kell tenniük. Ez az egyensúlyozás vitathatatlanul

a kínai globalizálódó TNC-k számos igazgatójának személyes állam-üzleti kapcsolatai tovább erősítik. Miközben az állami vállalatok így fokozatosan hibridebb, kereskedelmi és kapitalista logika szerint működő entitásokká alakulnak át, és bár a magántőke jelentősen növeli részesedését a gazdaságban és a kínai OFDI-ben, a pártállam megtartja, sőt bizonyos szempontból még növeli is az ellenőrzését.

Ezek a megállapítások potenciálisan hatással lehetnek a kínai államkapitalizmus és a geopolitika megértésére. Az állami tulajdonú vállalatok dominanciájának és az állami ellenőrzés lineáris trendje helyett könnyen lehet, hogy a magántőke növekvő aránya és a piac által vezérelt dinamika változatos és hibrid módon együtt él a fokozott állami ellenőrzéssel. A kínai államkapitalizmus kibontása a kínai transznacionalizálódó tőke frontvonalában álló szereplőkre (cégekre és emberekre) való ráközelítéssel azt mutatja, hogy az utóbbi a kínai transznacionalizálódó tőke motorja az állami tulajdonú, tőzsdén jegyzett és magánvállalatok sokszínű keveréke, az igazgatói hálózatok sokkal változatosabb és nemzetközibb (nyugatiasabb) összetételével, amelyek ráadásul igazgatótanácsi igazgatóik révén kiterjedt kapcsolatban állnak nyugati cégekkel; ugyanakkor közvetlen és közvetett módon kapcsolódnak a pártállamhoz is, ami a kínai transznacionalizálódó állami tőke "két arcát" mutatja.

A globális északi kínai OFDI-t körülvevő geopolitikai versengés és rivalizálás ellenére ezek az eredmények az együttműködés, a lehetséges konszenzus és integráció területét tárják fel. Ezzel szemben rámutatnak a kínai befolyás és hatalom egy eddig még kevésbé feltárt potenciális területére is Európában, mivel a kínai és nem kínai vállalati elitek szervezetközi kapcsolatai, amelyek mind a kínai, mind az európai vállalatok csúcán helyezkednek el, olyan befolyást gyakorolhatnak a vállalati és gazdasági döntéshozatalra, amely túlmutat az egyes kínai TNK-k igazgatótanácsai előtt (De Graaff és Valeeva, [hamarosan megjelent](#)). A kínai transznacionalizálódó államkapitalizmus nyomán kialakuló együttműködés és konfliktus egyik új törésvonala sem ragadható meg egy egyszerű geopolitikai keretkezéssel.

Megjegyzések

1. Lásd például a *Developing Economics* által szervezett #StateCapitalism vitasorozatot <https://developingeconomics.org/2019/11/20/new-blog-series-state-capitalisms-interrogating-the-return-of-the-state-in-development/>.
2. Waltz három képének mindegyike más-más magyarázatot kínál a nemzetközi rendszerben elért eredményekre: az első az egyéni viselkedés szerepére összpontosít, míg a második a hazai állami szintű struktúrákat hangsúlyozza. A harmadik magát a nemzetközi rendszert tekinti az eredmények magyarázatának ezen a szinten (pl. az ezt az eredményt befolyásoló, lehetővé tevő/akadályozó struktúrák megléte vagy hiánya).
3. "A milliárdoktól a trilliókig: A fejlesztésfinanszírozás átalakítása a 2015 utáni időszakra A fejlesztés finanszírozása: Elérhető: <http://pubdocs.worldbank.org/en/622841485963735448/DC2015-0002-E-FinancingforDevelopment.pdf> [Utolsó hozzáférés: 2020. augusztus 17.].

4. Lásd: <https://english1.president.go.kr/BriefingSpeeches/Speeches/113> [Utolsó elérés: 2020. augusztus 17.].
5. Lásd <https://english1.president.go.kr/BriefingSpeeches/Speeches/631> [Utolsó elérés: 2020. augusztus 17.].
6. Lásd: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_5542 [utolsó elérés: 2020. szeptember 3.]

Köszönetnyilvánítás

Köszönet illeti a *Geopolitikai Fórum* szerkesztőjét, Chenchen Zhangot és egy névtelen bírálót a hasznos megjegyzésekért és építő jellegű visszajelzésekért.

Finanszírozás

Ezt a munkát az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja (758430 számú támogatási megállapodás) keretében az Európai Kutatási Tanács (ERC) támogatta.

ORCID

Ilias Alami <http://orcid.org/0000-0002-8737-3306>

Adam D Dixon <http://orcid.org/0000-0001-6175-906X>

Ruben Gonzalez-Vicente <http://orcid.org/0000-0001-7099-3085>

Hivatkozások

Abrams, P. 1988. Megjegyzések az állam tanulmányozásának nehézségeiről (1977). *Journal of Historical Sociology* 1 (1):58-89. doi:10.1111/j.1467-6443.1988.tb00004.x..

Alami, I. 2019. *Pénzhatalom és pénzügyi tőke a feltörekvő piacokon: Szembenézés a likviditási cunamival*. London: Routledge.

Alami, I. 2021. Államelmélet az államkapitalizmus 3.0 korában? *Tudomány és Társadalom* 85 (2):162-70. doi:10.1521/siso.2021.85.2.162.

Alami, I. és A. D. Dixon. 2020a. Állami kapitalizmus(ok) redukciója? Elméletek, feszültségek, viták.

Competition & Change 24 (1):70-94. doi:10.1177/1024529419881949..

Alami, I. és A. D. Dixon. 2020b. Az "új államkapitalizmus" furcsa földrajzi.

Politikai földrajz 82.

Alami, I., A. D. Dixon és E. Mawdsley. 2021. Az államkapitalizmus és az új globális D / fejlesztési rezsim. *Antipode*, először online.

Amoore, L. 2020. Csupán feminista: Politika, részrehajlás, nemek és földrajz. *Progress in Human Geography* 0309132520911570. doi:10.1177/0309132520911570..

Babic, M., J. Garcia-Bernardo és E. M. Heemskerk. 2020. A transznacionális állami tőke felemelkedése: Államilag irányított külföldi befektetések a 21. században. *Review of International Political Economy* 27 (3):433-75. doi:10.1080/09692290.2019.1665084. doi:10.1080/09692290.2019.1665084.

Brautigam, D. 2009. *A sárkány ajándéka: Kína valódi története Afrikában*. Oxford, Anglia: Oxford University Press.

Bremmer, I. 2010. *A szabad piac vége: Ki nyeri az államok és a vállalatok közötti háborút?* New York: Portfolio.

Butler, J. 2011. *Testek, amelyek számítanak: A "szex" diszkurzív hatáiról*. Abingdon, Oxon: Routledge.

- Cammack, P. 2019. Az OECD és a világpiac: A mély piacositás előzményei. *Globalizations* 16 (6):804-18. doi:10.1080/14747731.2018.1560184..
- Carroll, T. 2015. "A finanszírozáshoz való hozzáférés" és a fejlődés halála az ázsiai-csendes-óceáni térségben. *Journal of Contemporary Asia* 45 (1):139-66. doi:10.1080/00472336.2014.907927. doi:10.1080/00472336.2014.907927..
- Carroll, T., R. Gonzalez-Vicente és D. S. L. Jarvis. 2019. Tőke, konfliktus és konvergencia: A neoliberalizmus politikai megértése és a kapitalista átalakuláshoz való viszonya. *Globalizations* 16 (6):778-803. doi:10.1080/14747731.2018.1560183. doi:10.1080/14747731.2018.1560183..
- Carroll, W. K., C. Carson, M. Fennema, E. Heemskerk és J. P. Sapinski. 2010. *A egy transznacionális tőkésosztály kialakulása: A vállalati hatalom a XXI. században*. London: Zed.
- Charnock, G. és G. Starosta. 2016. *Az új nemzetközi munkamegosztás: Global transzformáció és egyenlőtlen fejlődés, Nemzetközi politikai gazdaságtan sorozat*. London: London: Palgrave Macmillan.
- Cohen, B. J. 2009. Állami vagyonalapok és a nemzetbiztonság: A nagy kompromisszum. *International Affairs* 85 (4):713-31. doi:10.1111/j.1468-2346.2009.00824.x.
- De Graaff, N. 2020. A China Inc. világméretűvé válik. Kína globalizálódó üzleti elitjének transznacionális és nemzeti hálózatai. *Review of International Political Economy* 27 (2):208-33. doi:10.1080/09692290.2019.1675741. doi:10.1080/09692290.2019.1675741..
- De Graaff, N. és D. Valeeva. *Hamarosan megjelenik*. Kínai vállalatok Európában - A kínai-európai vállalati elit összefonódásának kialakuló hálózatai.
- De Jonge, A. 2017. Az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank kialakulóban lévő szerepének perspektívái Bank. *International Affairs* 93 (5):1061-84. doi:10.1093/ia/iix156..
- Dittmer, J. 2017. *Diplomáciai anyag: Affect, assemblage, and foreign policy*. Durham: Duke University Press.
- Dixon, A. D. 2017. Az állam mint intézményi befektető: Az állami vagyonalapok földrajzi politikai gazdaságtanának kibontása. In *Handbook of the geographies of money and finance*, ed. R. Martin és J. Pollard, 279-97. Cheltenham: Edward Elgar.
- Drezner, D. W. 2008. Az állami pénzalapok és a globális pénzügyek (bizonytalansága). *Journal of International Affairs* 62 (1):115-30.
- Farrell, H. és A. L. Newman. 2019. Fegyveresített kölcsönös függőség: Hogyan alakítják a globális gazdasági hálózatok az állami kényszerítést. *International Security* 44 (1):42-79. doi:10.1162/isec_a_00351.
- Fine, B. 2013. A fejlődő államon túl: Bevezetés. In *Developmental state: Industrial policy into the twenty-first century*, szerk. B. Fine, J. Saraswati, and D. Tavasci, 1-32. London: Pluto.
- Fung, K. C., N. Aminian, X. Fu, J. H. Rhee és C. Y. Tung. 2020. "Szilícium-kereskedelmi politikák" és a Kína-USA és Japán-USA kereskedelmi konfliktusok összehasonlító elemzése. *Journal of Chinese Economic and Business Studies* 18 (1):29-50. doi:10.1080/14765284.2020.1731785. doi:10.1080/14765284.2020.1731785.
- Gallagher, K. P. és A. Irwin. 2015. Kína gazdasági államvezetése Latin-Amerikában: Bizonyítékok a kínai politikai bankoktól. *Pacific Affairs* 88 (1):99-121. doi:10.5509/201588199.
- Gibson-Graham, J. K. 2006. *Posztkapitalista politika*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Goldthau, A. 2016. Assessing nord stream 2: Regulation, geopolitics & energy security in the EU, Central Eastern Europe & the UK. *EUCERS Strategy Papers* (10):1-40.
- Gonzalez-Vicente, R. 2019. Újra nagygyá tenni a fejlesztést? Felhalmozási rezsimek, szuverén kivételi terek és a kínai öv és út kezdeményezés elit fejlesztési paradigmája. *Business and Politics* 21 (4):487-513. doi:10.1017/bap.2019.20. doi:10.1017/bap.2019.20..
- Hameiri, S., L. Jones és J. Heathershaw. 2019. A felemelkedő hatalmak vitájának átfogalmazása: Államátalakítás és külpolitika. *Third World Quarterly* 40 (8):1397-414. doi:10.1080/01436597.2019.1594182.
- Harvey, D. 2005. *Az új imperializmus*. Oxford: Oxford University Press.

- Heemskerck, E. M. és F. W. Takes. 2016. A globális kapitalizmus vállalati elitközösségi struktúrája. *New Political Economy* 21 (1):90-118. doi:10.1080/13563467.2015.1041483.
- IMF. 2020. Állami tulajdonú vállalatok: A másik kormány. In *Fiscal monitor*, szerk. IMF. Washington, DC: IMF.
- Jackman, A., R. Squire, J. Bruun és P. Thornton. 2020. Feminista területek feltárása és terrénumok. *Political Geography* 80:102180. doi:10.1016/j.polgeo.2020.102180..
- Jepson, N. 2019. *Kína nyomában: Hogyan alakította át a nyersanyagboom a fejlesztési stratégiákat a globális délen*. New York: Columbia University Press.
- Jessop, B. 2002. *A kapitalista állam jövője*. Cambridge: Polity.
- Jones, L. és Y. Zou. 2017. Az állami tulajdonú vállalatok szerepének újragondolása Kína felemelkedésében. *New Political Economy* 22 (6):743-60. doi:10.1080/13563467.2017.1321625.
- Jones, R. 2012. Állami találkozások. *Környezet és tervezés. D, Society & Space* 30 (5):805-21. doi:10.1068/d9110.
- Kaplan, S. B. 2016. Feltétel nélküli bankolás: A kínai pénzügyek politikai gazdaságtana Latin-Amerikában. *Review of International Political Economy* 23 (4):643-76. doi:10.1080/09692290.2016.1216005.
- Kim, B.-K. és I. Hyug-Baeg. 2001. "Vállalkozói kapitalizmus" Dél-Koreában, Thaiföldön és Tajvanon: Mítosz és valóság. *Journal of East Asian Studies* 1 (1):5-52. doi:10.1017/S1598240800000230.
- Kuus, M. 2013. *Geopolitika és szakértelem tudás és tekintély az európai diplomáciában*. RGS- .
IBG könyvsorozat. Chichester: Wiley.
- Lazonick, W. 1974. Karl Marx és a zártkertek Angliában. *A Radikális politikai közgazdaságtan recenziója* 6 (2):1-59. doi:10.1177/048661347400600205.
- Lee, S.-O. 2014. A terület előállítása Észak-Koreában: "Először a biztonság, aztán a gazdaság". *Geopolitics* 19 (1):206-26. doi:10.1080/14650045.2013.847432.
- Lee, S.-O. 2017. Szabadkereskedelmi megállapodások és "gazdasági terület" mint geoökonómiai képzetvilág a Dél-Koreában. *Critical Asian Studies* 49 (4):569-86. doi:10.1080/14672715.2017.1377624.
- Marx, K. 1976. *A tőke: A politikai gazdaságtan kritikája*, 1. kötet. Harmondsworth: Penguin Books.
- Mawdsley, E., W. E. Murray, J. Overton, R. Scheyvens és G. Banks. 2018. Exportösztönzés és "megosztott jólét": A külföldi segélyek újratalálása egy retroliberális korszak számára. *Development Policy Review* 36 (S1):O25-O43. doi:10.1111/dpr.12282. doi:10.1111/dpr.12282.
- McConnell, F. 2018. A diplomáciai illemszabályok betartása: A "megfelelő" viselkedés repertoárjai a nemzetközi diplomácia margóján. *International Political Sociology* 12 (4):362-81. doi:10.1093/ips/oly021.
- Medby, I. A. 2018. Az állami identitás artikulálása: az északi-sarkvidéki állam "benépesítése". *Political Geography* 62:116-25. doi:10.1016/j.polgeo.2017.10.008.
- Meunier, S. 2019. Kínai közvetlen befektetések Európában: Gazdasági lehetőségek és politikai kihívások. In *Handbook on the international political economy of China*, szerk. K. Zeng, 98-112. Cheltenham: Edward Elgar.
- Moisio, S. és A. Paasi. 2013. A geopolitikától a geoökonómiáig? Az állami tér változó politikai racionalitásai. *Geopolitics* 18 (2):267-83. doi:10.1080/14650045.2012.723287. doi:10.1080/14650045.2012.723287..
- Neumann, I. B. 2005. Diplomátának lenni. *International Studies Perspectives* 6 (1):72-93. doi:10.1111/j.1528-3577.2005.00194.x.
- Nölke, A., szerk. 2014. *Multinacionális vállalatok a feltörekvő piacokról: Állami kapitalizmus 3.0*. London: Palgrave Macmillan.
- Nölke, A., T. Ten Brink, S. Claar és C. May. 2015. Belföldi struktúrák, külgazdasági politikák és globális gazdasági rend: A nagy feltörekvő gazdaságok felemelkedésének következményei.

European Journal of International Relations 21 (3):538-67. doi:[10.1177/1354066114553682](https://doi.org/10.1177/1354066114553682). Ong, A. 2006. *A neoliberalizmus mint kivétel: Az állampolgárság és a szuverenitás mutációi*. Durham, NC: Duke University Press.

- Park, B.-G. 2005. Térben szelektív liberalizáció és fokozatos szuverenitás: A neoliberalizmus és a "különleges gazdasági övezetek" politikája Dél-Koreában. *Political Geography* 24 (7):850-73. doi:10.1016/j.polgeo.2005.06.002.
- Park, B.-G., S.-O. Lee és S. Cho. 2017. 특구: 국가의 영토성과 동아시아의 예외공간. [Különleges övezetek: a kivételek tere Kelet-Ázsiában]. Szöul: Alt.
- Peck, J. 2019. Kombináció. In *Keywords in : Antipode radical geographyat 50*, szerk. Antipode Editorial Collective. Chichester: Wiley.
- Peck, J. és A. Tickell. 2002. A tér neoliberalizálása. *Antipode* 34 (3):380-404. doi:10.1111/1467-8330.00247.
- Peck, J. 2016. Makrogazdasági földrajzok. *Area Development and Policy* 1 (3):305-22. doi:10.1080/23792949.2016.1237263.
- Pieke, F. 2020. Kína európai szemmel. *Institute of Chinese Studies Occasional Papers* 41. Pirie, I. 2018. Korea és Tajvan: A beruházásvezérelt növekedés válsága és a fejlődő mentális állapot vége. *Journal of Contemporary Asia* 48 (1):133-58. doi:10.1080/00472336.2017.1375136. Roberts, A., H. C. Moraes és V. Ferguson. 2019. Toward a geoökonómiai rend felé a nemzetközi kereskedelemben és beruházásokban. *Journal of International Economic Law* 22 (4):655-76. doi:10.1093/jiel/jgz036.
- Schindler, S. és J. Miguel Kanai. 2019. Getting the territory right: Infrastructure-led development and the re-emergence of spatial planning strategies. *Regional Studies* 1-12. doi:10.1080/00343404.2019.1661984. doi:10.1080/00343404.2019.1661984..
- Selwyn, B. 2016. Az elit fejlődésének elmélete: A labour-centred critique. *Third World Quarterly* 37 (5):781-99. doi:10.1080/01436597.2015.1120156..
- Slobodian, Q. 2018. *Globalisták: A birodalom vége és a neoliberalizmus születése*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Ten Brink, T. 2019. *Kína kapitalizmusa. Paradox út a gazdasági jóléthez*. Philadelphia: University Pennsylvania Press.
- Thurbon, E. 2016. *Fejlesztési gondolkodásmód: A pénzügyi aktivizmus újjáéledése Dél-Koreában*. Ithaca: Cornell University Press.
- Van Apeldoorn, B., N. De Graaff és H. Overbeek. 2012. A globális állam-tőke kapcsolat újrakonfigurálása. *Globalizations* 9 (4):471-86. doi:10.1080/14747731.2012.699915.
- Vihma, A. 2018. A geoökonómiai elemzés és a kritikai geopolitika korlátai: Egy új elkötelezettség- ment Edward Luttwakkal. *Geopolitika* 23 (1):1-21. doi:10.1080/14650045.2017.1302928.
- Wade, R. H. 2018. A fejlődő állam: Halott vagy élő? *Development and Change* 49. (2):518-46. doi:10.1111/dech.12381. doi:10.1111/dech.12381.
- Waltz, K. N. 1959. *Man, the state, and war: A theoretical analysis, Topical studies in international relations*. New York: Columbia University Press.
- Wolf, M. 2007. Az államkapitalizmus szép új világa. *Financial Times*, október 16.
- Woon, C. Y. 2015. A béke "benépesítése" a béke földrajzában: A katonaság szerepe a Fülöp-szigeteki béketeremtésben. *Transactions of the Institute of British Geographers* 40 (1):14-27. doi:10.1111/tran.12059.
- Zaheer, S. 1995. Az idegenség felelőségének leküzdése. *Academy of Management Journal* 38 (2):341-63. doi:10.5465/256683.